

ఓం
శ్రీహిరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(తేక పత్రిక)

విదంకముల సాంఘికనాటకము

[కథకల్పితము.]

కర్త:

మ॥ రా॥ శ్రీ రాయసం వేంకటరమణయ్య

గోవిందపురం :: గుంటూరుజిల్లా.

పబ్లిషర్స్:

రాతుచంద్రయ్య

బుక్సెల్లర్స్ అండ్ పబ్లిషర్స్,

రాజమండ్రి.

కాపీరైటు రిజిస్టర్డ్

[వెల రు 1—0—0.]

శర్వహక్కులు.

రాజమండ్రి వల్లెపర్శు:

రౌ తు చ ం ద్ర య్య,

యన్. అప్పలస్వామి అండ్ సన్సువారివి.

ప్రథమ ముద్రాణము.

500 కాపీలు

రా జ మ ం డ్రి.

బాక్సు ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

15—9—1945 .

పాత్రలు

- రామం:—(కథానాయకుడు)
 హస్తధుడు:—(రెండవ కథానాయకుడు)
 మూగపురుషుడు:—(సీత తాత—వృద్ధుడు)
 గిరిరావు:—(రామం మిత్రుడు)
 పోవ్వుజమాను:—
 భైరవశాస్త్రి:—
 బాబు:—(రామంపుత్రుడు)
 సీత:—(కథానాయకి)
 రాజ్యం:—(రెండవ కథానాయకి)
 శాంతమ్మ:—(రామం తల్లి వృద్ధురాలు)

మ న వి

చ. గురుముఖమైన విద్య నమ ♦ కూరమిచేతను తోచినట్టులీ
 కరణిని నాటకంబుగను ♦ కల్పనజేసి రచించి నాడనో
 పరమసు పూజ్యులార ♦ ఘనపండితులార! మదీయగ్రంథమం
 దరయగ తప్పలున్నను బు ♦ ధాగ్గిణులార మమింప వేడెదన్.

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పరివృత్త)

ప్రథమాంకము — ప్రథమరంగము.

(రాజేశ్వరి తనగదిలో యేకాంతంగా కూర్చొని తనలా)
ఆహా!

ఉ. సోముడు లేనిగాలి గతి ♦ శోధనలేని కవిత్వమట్లు మీ
ల్నామములేని నంబి స్తితి ♦ నాథుడులేని రణంబురీతి న
త్రేమములేని పెండ్లివలె ♦ పెద్దలులేని నభావిధంబు నా
రామములేని మద్భృదయ ♦ రాజ్య మరాజకమాయె నిత్తరిన్.

నిజమునకు నామిత్రబృందమున యెందరు సుందరసుకుమారులు
లేరు. వారిని యాసింపని నాహృదయకమలము రామముచెలి
మిత్ర యేల యాసింపవలయును. ఆతనికడ యేదియో యసస్య
సామాన్యమైన మహాత్మ్య మిమిడియున్నది. నే డింకనూ రా
జాయె. యెటకేగెనోకదా. ఆత డరుదెంచకమున్నే అనంపూర్తి
గా చిత్రింపబడిన యాతని ఛాయాచిత్తరువును పూర్తి చేసె

రామం—రాజ్యం! పూర్వముకన్నా మిన్నగా నీ వెన్నింటినో గ్రహించుకొనుచుంటివి. చదువమని యిచ్చిన గ్రంథముల నన్నింటిని చక్కగా చదువుచుంటివా యేమి?

రాజ్యం—రామం! చదువుకొనినచో ఇట్టివిషయాల గ్రహించుకొనేమా?

రామం—రాజ్యం! మానవుని గమ్యస్తానానికి చేర్చగలిగేది విద్యే. విద్యలేకున్న యుక్తాయుక్తభావమున తర్కించుకొనేమా. తర్కించి ప్రపంచాన్ని ప్రేమింప తెలిసికొనేమా.

రాజ్యం—రామం! ప్రేమ మెందుకు వెలుంగును?

రామం—ఋతువు లెందుకు మారును. మేఘము లెందుకు వర్షించును. పుష్పము లెందుకు సువాసనల చిల్కును. చెట్లు ఫలము లెందుకొనంగును. సూర్య చంద్ర గ్రహ తారకలు దివమందు జన్మింపుచూ లయించు లెందులకు? ఈకారణముల గ్రహించుకొన్న ప్రేమ మనుష్యులయం దెందుకు వెలుంగునో యర్థమగును.

రాజ్యం—రామం! అవి వాటిధర్మరీ స్వభావములబట్టి యట్లు చేయును.

రామం—మానవు డంతియేకదా? ఆతనిజన్మ ప్రేమించుటకు —

ప్రేమించి జీవించుటకు — జీవించి లయించుటకు ... ఔనా...?

రాజ్యం—మరి ప్రేమస్వరూప మొక్కటియేగదా? దాని కిన్నిమార్పు లెందుకూ?

రామం—ప్రేమ... ..మార్పులు... ..రాజ్యం! నీయీప్రశ్నలకు సమాధాన మీయను. కొలదికాలములో నీవే గ్రహించుకొనగలవు.

రాజ్యం—కారణం?

రామం—నాకే నీప్రశ్నలు ఆశ్చర్యం కలిగిస్తున్నవి.

రాజ్యం—నరే ప్రేమతర్కమునకు న్వస్తి మంగళహారతియని యంటిని. తరువాత—

తే. నన్ను నోలలాడించెడి + నవ్యగీతి
భవ్యతరగీతి మాధుర్య + భావగీతి
రాలైనను గఱగింప + జాలుగీతి
పాడి నాచేత పాడించు + పరమపురుష!

రామం—నాకు సావకాశంలేదు. నే పోవాలి.

రాజ్యం—రామా! ఎచ్చటికి పోవాలి?

రామం—మావారికడకు. జాబుకూడా వచ్చింది.

రాజ్యం—అనగా మీఅమ్మగారికడనుంచా?

రామం—కాదు, మాతాతయ్యగారి వద్దనుంచి.

రాజ్యం—అబ్బో! అందుకే కాబోలును అత్తగారింటికేగే కొత్తఅల్లుని మాడ్కి తయారయ్యావు.

రామం—కౌను. అందులో అబద్ధ మేమున్నదీ?

రాజ్యం—పోకతప్పదా?

రామం—తప్పదు.

రాజ్యం—మరల మీపునరాగమన మెవ్వడు?

రామం—రేడియోగానానికి రాకతప్పదుగా. శలవు (నిష్క్రమించును.)

రాజ్యం—(తనలో) అహ!

తే. కటికిచీకటి గ్రమ్మి హృ + త్థండమునకు
సూర్యుడున్నను న్నానవ్య + సూర్యు డరుగ
ధ్యేయ మయ్యది సంగీత + దేవిడిపుడు
బావురనుచున్న దతిబాష్ప + భరిత యగుచు.

పాట

చుక్కలరథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నీ చూచియీ
పక్కకే వచ్చితివ చందురూడా వీవు
చిక్కకుంటివియేలొ చందురూడా.

(తెర వ్రాలును)

ద్వితీయరంగము—కర్తవ్యురి.

(రామం, సీత)

సీత—చెన్నపట్నంనుంచి వస్తూ నా కేమి తెచ్చారూ?

రామం—ప్రయాణబడలిక తెచ్చా-

సీత—అబ్బా! చెప్పండి.

రామం—నీ కేదిప్రమా దానినే తెచ్చాను. ఇదిగో వుచ్చో!

(అని వత మిచ్చును.)

సీత—(చూచి) దీనిని యెవ్వరు చిత్రించారూ?

రామం—చెన్నపురిలో ఒక స్నేహితురాలు చిత్రించి నాకు బహు
మతిగా యిచ్చింది.

సీత—ఎంతముద్దుగా చిత్రించిందీ. మీరంటే ఆమెకు అంతముద్దొస్తా,

రామం—అదిగో! ఆ అనుమానపెనుభూతమే. పేదకుటీరాలపై జగ
దాల జడివాస కురిపించేది.

సీత—ఆమె సవనాగరికురాలు, వైగా మీకు స్నేహితురాలు.

రామం—నీవినిర్మలహృదయాలయములో అనుమానపెనుభూతాలు
లుండవచ్చునా సీతా...?

సీత—ప్రభూ! అనుమానపెనుభూతాలు లేని హృదయాలయా
లున్నవా—?

మాధవుడు ప్రవేశిస్తూ—సీతా! ప్రయాణబడలికతో నున్న రామము
నకు క్షీరపానీయమును తెచ్చిచ్చావా?

సీత—ఆప్రయత్నముమీదనే వుంటిని పోతున్నా తాతయ్యా!
మాధవుడు—నాయనారామం! చెన్నపురిలో సేవనులన్ని నెరవేరాయా?
మరల మరల పోనవనర ముండదుకదా?

రామం—ఏమో చెప్పలేను తాతయ్యా! నాపనులకు తుండా మొద
లుండవు. ఐనా సీతను ఇకముందు విడచి దీర్ఘకాలము వొంట
రిగా వుండను. ఈనాడే మచిలీపట్టణములో మాయమ్మగారి
కడకు తీసుకపోవాలి. ఎంతకాలం ఈగుంటూరులో వుంచేదీ!

మాధ—రామం!

ఉ. సీతను తల్లిదండ్రులతి + చిన్నతనంబున వీడినారు నా
చేతులమీద పెంచి దరిఁ + జేరిచి నీతులనేర్చి నేడు నీ
చేతుల కందజేసితిని + చేడియభారము తీరిపోయె యీ
తాతకు హాయిగల్గు నికఁ + తక్కిన చింతలు నాకు లేవికన్.

రామం—మరలమరల వెనుకటి వొప్పగింత లెందుకు తాతయ్యా!

మాధ—రామం! మాసీత కడు అమాయకురాలు.

తే. నీలముగనున్న వన్నియుఁ + నీరమనియు
తెల్లనివి పాలటంచనిఁ + తెలిసికొనెడి
అతిమమాయకురాలు నీ + తమ్ముగనుక
ఇంతగా చెప్పచుంటి నే + నిన్నిసార్లు.

రామం—అఘాయిత్యములు కాదుగా.

మాధ—భూదేవత కున్నంతవోర్పు, సముద్రసకున్నంత విశాలమౌద
యం. అగ్నికున్నంత పవిత్రత. మావరహాలతల్లికి, మాసీతమ్మ
తల్లికి సహజంగా సమకూరివున్నవి.

సీత—(శ్రీరసాసీయ మిరువుర కిచ్చి సీత వినరుచుండును)

రామం—సీతా! మీతాతయ్య సుమవుచున్న పలుకులన్నీ యధార్థ
మేనా. ఐనచో సీతారాముల వనవానక్లేశములోని ఘట్టము
లను చదివి అందలిమకరందమును పిండి పింగాణీపాత్రలో నున్న
యీశ్రీరసాసీయముతో మిళితముచేసి చంద్రధ్వజములబోలు
సీమంగళకరధ్వజములతో నాకిమ్ము. దేవేంద్రుడు రంభచేతి
డాక్షిణ్యమృతమును గ్రోలినట్లు గ్రోలుతాను. పలుక వేమీ—
మరల మూగనోమును నోమ పూనినావా? నదా యానోముల
తోనూ వ్రతాదులతోనూ బక్కచిక్కి పోతున్నావు. స్వస్తి
చెప్పరాదూ—?

సీత—అబ్బ! మీరెప్పుడూ ఇట్టులే కోడిగా లాడుతుండారు. బిడ్డ
తండ్రివికాబోతున్నావు. ఇంకనూ బాల్యమేనా?

రామం—మరి మీతాత మహాపతివ్రతపని భద్రాజు పొగడ్తలు నా
ముందు పొగడట మెందులకూ?

సీత—ఎవరిబిడ్డను వారు పొగడుకుంటారు; రేపు మీలో. మీబిడ్డను
మీరు పొగడుకొనకుండురేమో చూస్తాగా.

రామం—(కాఫీ గ్రోలుతూ) ఒహోహోహో! అదియూ విషయం.
కాఫీలో పంచదారకు బదులు లవణమును కలిపిచ్చిననూ మీ
తాత ఎంతరుచిగా నున్న దీకాఫీముని పొగడుతాడు. నాబిడ్డ
కూడా నాకిట్టులే యిస్తే నన్ను పొగడ మంటావా?

మాధవు—రామం! నీవు నొచ్చాననే సంతోషములో మునిగి పుటి
క్కిన పంచదారకుబడులు లవణమును కలిపి యుండవచ్చును.
లలనలకు లవణముకదా అందుబాటులో నుండునది.

సీత—“ప్రమాదో ధీమతా మపీ” అని యెంతటివారికైనా పొరపాటు
గ్రహపాటు యుండకపోవు ఊహించుడు. మరల యిప్పుడు పంచ
దార కలిపిచ్చెదను.

రామం—కొంతలో కొంతయమే. ఈహాటివతివ్రతలు కొందరు భర్త
లను వశముచేసికొనుటకు మందులూ మాకులూ కలిపిస్తున్నా
రులే, అంతవని జరుగలేదు. అప్పట్టవంతుడనే అదేమీ అంటే
ప్రమాదో ధీమతామపీ” అని అంటారు.

మాధవ—సీతా! మనరామము గొప్పహాశ్యప్రియుడు.

రామం—తమరు సశ్యప్రియులు.

సీత—పైగా గానప్రియులు.

రామం—అంతకంటే పైగా నీవు గారెల్లప్రియురాలవు.

సీత—అబ్బా! నన్ను నవ్వించ బోకండీ.

రామం—ఏడిపించ మంటావా? ఔనుగాని ప్రయాణం మాట
మరుస్తున్నావా.

సీత—ఎందుకు మరుస్తానూ, సిద్ధముగానే వున్నాను.

మాధ—ఇకముందు యీముసలితాతను మరచిపోతారు కాబోలును—

సీత—తాతయ్యా! మాతాపితృల హృదయాన్ని మీయందే చవి
చూడగలిగిన మీ యీమనుమరాలు మిమ్ము మరచిపోగలదా?

మాధ—ఇదివరకువోలె నన్ను నీవు మరచిపోకుండా వుండలేవు సీతా!
ఇక మరచిపోక తప్పదు. మరచిపోవలయుననియే నారూపశయం.

సీత—అడుపుట్టుక పుట్టి మిమ్మిద్దుర్లుట సంకటసముద్రమున సంతో
భింప జేయుచుంటిని తాతయ్యా మరితప్పదు.

మాధ—నీకొఱకీ జీవించాను. తల్లి తండ్రి లేని పిల్లవని వొళ్ళంతా కన్నులు చేసుకొని పువ్వులలో పెట్టి పెంచాడు. పెద్దదానిని చేశాడు స్త్రీల కర్తములైన ఉత్తమవిద్యులను గఱపించాను. నీవు సుఖపడగలవని కోరినవరున కొనంగి పాణిగ్రహణముహూ త్సవాదికృత్యములనుకూడా నెరవేర్చుకున్నాను. సుఖపడుము నన్ను నీవు మరచిపోతేనేగాని నీనంపారముపై నీకు భ్రాంతి హేచ్చుగా కలుగకు.

సీత—నావుట్టింట పేరట నీవుదక్క నా కింకవ్వరున్నరు తాతయ్యా! అంధరినీ బావుకొంటిని. (అని అశ్రుల గార్చును)

మాధ—రామం! నీవు నకలగుణాభిరాముడవు మాకు లభించావు. మీకన్నా నాకు మాత్రమెవ్వరున్నారూ నేడో రేపో కాటికి కాళ్ళు చాపుకొనియుంటిని మీదంపతు లిర్వరూ నన్నింత బూడదచేసి పోకూడదూ?

రామం—అది అనంభవం తాతయ్యా! నీవు సీతను వీడుటకెట్లు తల్ల డిల్లి పోతున్నావో నాతల్లి నన్ను వీడి యుండుట కెట్లు తల్లడిల్లి పోదా — వలయుచో మీసీతను మీయిచ్చవచ్చినంత కాలము మీనన్నిధానముననే నిలుపుకొనవచ్చును. నేనుమాత్రము మాతృదేవిని వీడియుండజాలను సీతవై నాకున్న ప్రేమ మాతృ ప్రేమముందు మటుమాయమై పోతున్నది.

సీత—తాతయ్యా! ఎప్పటికైనా వారిసొత్తునుకాని మీసొత్తును కాను గదా. ఇక నన్ను కాపాడే బాధ్యతకూడా మీకు తొలగి పోయినది.

మాధ—రామూ! మాసీత పతితోడిదే లోకమని తలంచు మహాపతి వ్రత నిన్ను వీడి ఒక్కక్షణకాల ముండగలదా. నీకొరకై ఎన్ని

నోములు నోమినదో ఎన్నివ్రతములు చేసినదో నీకుమాత్రం తెలియదా.

రామం—మాటవరుస కట్టుంటినికాని నిన్ను వీడి నేనుమాత్రం ముండ
గలనా సీతా! ఆజాలికన్నుల భాష్పముల జార్చకు.

ఉ. సీతలా నిన్ను మద్దొదయ + సీమలూ రత్నసుఖాననంబుపై
ప్రీతిగ నంది నిత్యము న + వీనఁబోజ్జమహానురాగనం
భాతసుమాళిచేతఁ గరి + పూర్తిగ యెంతటి పూజనీతునో
ధాతకు నీదు తాతకును + తల్పగ శక్యమే ధాతతాతకున్.

సీత—క్షణములో నవ్వెస్తారు. క్షణములో యేడిపిస్తారు. అన్నిటికీ తగి
వున్నారు.

మాధ—రామూ! పాటక ఛేరీలకనీ, పండితసభలకనీ సీతను వీడి
పోబోకుమునుమా?

రామం—నేనుమాత్రం! పసిబాడనా తాతయ్యా (అని పేవరు చూచు
కొనుచుండ మన్మథుడు పెట్టిబేడతో ప్రవేశించి గుమ్మముకడ
నిలచి)

మన్మ—సీతా! సీతా! తాతయ్యా! తాతయ్యా!

సీత—(గుమ్మముకడకేగి) ఎవరుబారు?

మన్మ—ఉన్నావా! నేనుకదా సీతా!

సీత—(ఆనందముతో) మన్మథా! నీవా ఇదే రావడమా! లోనికి రా
తాతయ్యగారుకూడా వున్నారు. అబ్బ! ఎన్నినాళ్ళకు చూచి
తినోయీ నిన్ను చదువుపూర్తిగానిదే ఈసీతను చూడకూడ
దనుకున్నావు కాబోలును.

మన్మ—తాతయ్యా! నమస్కారము.

మాధవు—బాబూ! కుశలముగా చేరుకున్నావుకదా సంతోషం.

రామం—(తనలో) ఈప్రబుద్ధు డెవ్వడూ—(మరల పేవరు చదువును.)

మాధవు—బాబూ! ఇప్పు డెచ్చటనుండీ సీరాక.

మన్మధు—ఐన్నపురినుంచే తాతయ్యా!

సీత—(లోనికి) కాఫీ తెచ్చియిచ్చును.

మాధ—పరీక్ష లై పోయినవా?

మన్మధు—(గోలుతు విపోయినవి తాతయ్యా! పరీక్షలో నుత్తీర్ణుడ
నయ్యాను కూడాను.

మాధ—నంతోషము నాయనా! మీమేనమామగారిని చూచి
వొచ్చావా?

మన్మధు—వారిని యింకనూ చూడ పోలేదు. ఎప్పుడు మిమ్ము కన్ను
లలో వేసుకుందామాయను యారాటము ముందు నా కిటే
దారి చూపించినది తాతయ్యా!

మాధవు—బాబూ! మాపైని యెంత యవ్యాజప్రేమాయీ నీకు—?

మన్మధు—ఎవరిసిద్ధహస్తములవల్ల సీతతో సమానంగా దిక్కులేని
యీపరమాణువు నభివృద్ధిలోని కొచ్చెను తాతయ్యా! అట్టి
మీపైని ప్రేమలేని కృతఘ్నుడు కాదు యీమన్మధుడు.

సీత—(విప్పరిన కన్నులతో) తాతయ్యా! మనమన్మధుని వేషభా
షలు పూర్తిగా మారిపోయాయి సుమా మునుపటిమన్మ
మన్మధుడు కాదు. నేడు నవమన్మధుడై పోయాడు.

రామం—(తనలో) ఓహో! నీకంటికి వీ షాక నవమన్మధుడా—?

మన్మధు—తాతయ్యా! మనసీతాయికి మంచిగృహోపకరణములను
తెచ్చాను.

మాధ—తెచ్చావా బాబూ! ఏవీ—?

మన్మధు—(పెట్టితీసి) సీతా! ఇదిగో దంతపుబొట్టుపెట్టి, దంతపుదువ్వెన,
అద్దం, స్వదేశీ శిల్కుశారీలు, ఇంకా యేమేమి తెచ్చున్నావో

అన్నీ తెచ్చాను. ఇవిగో పుచ్చుకో. ఆనాడు తెమ్మన్నావు
కదూ అన్నీ తెచ్చాను. సంతోషమేనా—?

రామం—తాతగారి పొడుం బుట్టో!

సీత—(వస్తువులను గ్రహిస్తూ) మీ వేళాకోళములను పోనిచ్చారు కాదు.

మాధ—బాబూ! సీత నిమిత్తమే యెంతధనవృద్ధియు చేసితివోయీ.

మన్మథు—ఈధనవృద్ధిమే కాదు. అవసరమైనచో నాయీప్రాణ
పంచకముల సహితమూ సమర్పించుటకు సిద్ధముగా నున్నాను.

వీడు తమరు పెంచిన బిడ్డడుకాడా తాతయ్యో?

రామం—(తనలో) నాహృదయగోళమున యేలనో చిన్నతుపాను
రేకెత్తుతున్నది. వృద్ధిజెందినా పేదకాపురపుకుటీరమును వునా
దులతోనహా యెగర కొట్టదుకదా—?

సీత—మన్మథా! వీ రెవరో నీకు తెలియునా?

మన్మథు—నాకు తెలియదు సీతా! నీవే తెలియజేయాలి.

సీత—నేను వేరు చెప్పకూడదు. తాతగారిని అడిగితే వక్కాణిస్తారు.

రామా—ఎవరి నడిగితే వారే వక్కాణింపాలి (తాతవైపునకు తిరిగి)
తాతయ్య గవ్చివ్.

సీత—పోనియ్! నేనే వక్కాణిస్తాను. జనకుజుని యల్లారు ముద్దుపెద్ద
పుత్రిక పేరేమో తెలుసునా—?

మన్మథ—తెలియకేమీ. నీవేరే ఆమె పేరూకూడాను.

సీత—ఆమె పెనిమిటి పేరో—?

మన్మథు—రామాడు.

సీత—ఆపేరే వీరి పేరూకూడాను.

రామం—ఆపేరూ యీపేరూ కలసి ఒకపెద్దకాసులపేరై పోయిం
దన్న మాట—?

సీత—ఆమె కాయన యేమి కావలెనో వీరు యీమెక్కుడా అంతే
బొత్తా.

రామం—అట్లాగే కారుకదా.

మాధవు—వేరుచెప్పట కేన్నిగుంజళ్ళు తీయించావు సీతా!

మన్మథు—ధన్యుడను ధన్యుడను. రామమహారా వీరు. నానేత్రములు మలినరహితమై పోయినవి. నాహృదయలతిక వికసించి పోయినది. తాళయ్యా! వీరి వినాహానికి కడగు పునస్సంధానమహా త్సవమునకైననూ రాజులకపోయితినే శ్రీసీతారామచంద్రుల దివ్యమంగళస్వరూపముల చూచి యానందింప లేకపోయితినే యనుకొంటంత యీనాటితో తీరిపోయినది. నాగాధకూడా వింటారా నేను తిరిస్తాను.

మాధవు—బాబూ! చెప్పల్లో కాళ్ళు పెట్టుకొని ప్రయాణంసిద్ధులై వున్నారు.

మన్మథు—రామం! నిజమా! ఈనాడే పయనమై పోవాలేనా?

రామం—అథవా సీతవున్ననూ నేనుమాత్ర ముండుటకు వీలులేదు. నాకు లక్షపను లుండును.

మన్మథు—రామం! మీరిరువురూ నాకొరకై మరిరెండునాళ్ళుండి పోగూడదూ? తృప్తితీరగా నాగాధ విన్నవించుకోని పరితృప్తి పుడ నొతాగా—

రామం—వీలు లేదు ఇప్పటికే మిథ్యచుద్య మకాములు వేస్తూ వృధా కాలయాపనచేస్తూ వున్నాను.

పోషుజమాను ప్రేమించి—అయ్యగారూ...?

రామం—ఎవరువారు. ఓహో పోషుజమాను కాశీంగారా.

పో—కౌను బాబూ!

రామం—ఎవరికైనా జాబు లున్నవా?

పో—మీకే జాబువచ్చింది సార్.

రామం—సరియే తెమ్ము.

పో—చిత్రం. (అసి యిచ్చును.)

రామం—(పుచ్చుకొంటూ) ఖాసీం! మదరాసులోవున్న పోష్టుజమాను
గారిని చూస్తే నిన్నుచూడ నక్కర్లేదు యూదుమూర్తులా
నీవలెనే వుంటాడు నీకేమన్నా. కావాలనా?

పో—ఔను మహారాజ్! వాడూ నేనూ ఏకగర్భజనితులమే.

రామం—నంశయం తీరింది.

పో—శలవుసార్.

రామం—మంచిది పోయిరమ్ము.

(పోష్టుజమాను నిష్క్రమించును రామం జాబు చూచుకొను
చుండ)

సేవ—జాబు యెక్కడనుంచి వచ్చిందండీ?

రామం—చెన్నపురినుంచి.

సీత—ఎవరు వ్రాశారో తెలుసుకోవచ్చా?

రామం—అభ్యుతరంలేదు. రాజ్యం వ్రాసింది.

సేవ—(చకితురాలై) రాజ్య మెవరూ?

రామం—రేడియో గాయకురాలు. ఉత్తమవంశనంజనిత, అవివాహిత,
చిరకాలమునుంచీ చెన్నపురిలో నాతో కలసి గానవిద్య నభ్య
సింపుచున్నది. చనిపోయిన నాపితృనకు ప్రియమిత్రుడైన డాక్ట
రు నారాయణరావుగారి సుపుత్రీక—

సీత—మరచేపోయా! తనురి ఛాయాపతమును చిత్రించి బహుమతిగా
యిచ్చిన ధన్యురాలు ఆమెకదా?

రామం—ఔనాను. ఆమె.

సీత—ఏమిహాసినదో మే మెల్లరమూ వినవచ్చా!

రామం—నిరభ్యుతరంగా వినవచ్చు, వినండి...

చ. మనలను మించి పాడగల ♦ మానవమాత్రులు లేరటంచు యీ
 నినమున వండితోత్తములు ♦ దివ్యముగా నభ సల్ప రండటం
 చనగను నమ్మితింబితిని ♦ యచ్చట ఘట్టము లెన్ని యడ్డినన్
 మనవిని తోసి పుచ్చకను ♦ సింగళవారముకైన రమ్మికన్.

ఇట్లు రేడియోగాయకురాలు, కపితిలక రాజ్యం—

సీత—(తనలో) హృదయగోళమున యనుమానపెనుగాలి వీచుచున్నది
 తుదకు గాలివానయై అనురాగపువ్వరాగపిటకలతో కట్టుకొని
 యున్న మదీయదివ్యభవనమును మింగిపోవడుకదా.

మన్మ—రామ! నీవు రేడియో గానంపడవుకూడానా యేమి?

రామం—ఔను... అన్నిటో నున్నాను.

సీత—ఆమె అనిచాహితకదా! మీతో స్వేచ్ఛగా విహరింపుచుండ
 ఆమెతల్లిదండ్రులు మిన్నకుండిరా?

రామం—ఆమె నాగరికురాలు. ఆమె తల్లిదండ్రులూ నాగరికులే అందు
 వల్ల సంశయించరు.

మాధవు—రామా! రేపోమాపో.

తే. పుత్రవంతుడవో పూర్వ ♦ పుణ్యమునను
 పుత్రికావంతుడవో యగు ♦ పుణ్యదినము
 లింకరానుండ యింతలో ♦ యిట్లు నీవు
 పరుగులెత్తుట తగునె వో ♦ వద్మనయన.

రామం—నాకుమాట్రీం తెలియదా తాతయ్యా! శలవు. నే నీబండికే
 పయనమై పోవలయును. సీతా! నాదుస్తులను సర్దిపెట్టుము.
 వలదు నలదు నాదుస్తులు కొన్ని యచ్చట కలవు.

సీత—నేనుమాత్ర మిచ్చటెందులకూ—? నేనూ మీతో వస్తా...

రామం—సీతా! నీ విప్పుడు రావలదు. రాతగవు. శరీరకొట్టి కాకుండా
 మిక్కిలి ధనవ్రాయముకూడా.

సీత—ఇక ఓమ్ము విడనాడి ఒక్కతృటికాలమైననూ నిలవలేను.

రామం—నిన్ను విడనాడి నేనుమాత్ర మిచ్చట దీర్ఘకాల ముండగలనా

ప్రస్తుతము నీవు వచ్చుట సమంజసము కాదని చెప్పుచుంటిని.

సీత—నేను అమాయకురాలనుగాను మాయ చేయుటకు.

రామం—నేను గాయకుడనుగాని చూడకుడనుగాను మాయ జేయు
టకు. నామాట వినుము.

సీత—మీమాటలు అక్షరాలా వింటాను. కాని నామనవికూడావినండి.

సీ. విభులను విడనాడ ♦ శుభముగాదని రామ

విభునితో భూవుత్తి ♦ వెడలలేదె

పతులను విడనాడ ♦ పశువుగాదని పంచ

పాండవుల యర్థాంగి ♦ పశువు లిడదె

మగనిని విడనాడ ♦ ముగివకు తగదని

చంద్రముఖ పతితో ♦ చనగలేదె

నాథుని విడనాడ ♦ న్యాయంబుగాదని

దమయంతి నలుగుతో ♦ తరలలేదె.

తే. ఎడతెందరా కులనతు ♦ లేగినట్టి

పథమువెంటనె మేనును ♦ పయనముగూగు

వచ్చుదానను వోనాథ! యిచ్చదీర్పు

వడ్లతో గంప యెండగా ♦ జలదెజగతి ?

రామం—సీతా! నామాటవినుము. అదిగో పొగబండి వొచ్చువేళ
యైనది. పోయివస్తా తాతయ్యా! శలవు. మన్మథా మరల
కలసికొంటా. సీతా! విచారింపకు! అదిగో అక్షులనే గిలకల
భావిలోనుండి అవ్వడేట్లుగ నీళ్ళతోడి పోస్తున్నావు. వలదు
సుమా—పోయివస్తా. (అందరూ నిర్జీవప్రతిబింబవోలె నిలచిపోవు
దురు. అశ్రువుల నిరోధముచే చాలా దూరమువరకూ
చూడజాలక గాలిలోని దీపములాగు కదలిపోవుచుండ.)

తెర వ్రాటును.

తృతీయచంగం.

(చెన్నపురి—భైరవశాస్త్రి—పూజామందిరం)

అనుబంధం.

లింగా నీదరిశన మెప్పుడుచిక్కు

లింగా నీదరిశన మెన్నడుగలుగు

లింగా నీదరిశన మెట్టుబదొరకు

మండికొండామీన నల్లగుండూలూగుండే

లింగా నీదరిశన మెపరికిచిక్కు ||లిం||

లింగా నిన్ను గుఱించి ఉగ్రతపన్నుతల్ల క్రిందుగా చేయుచున్న భవ
దీయకింకరుడైన భైరవశాస్త్రికి దరిశన మీయవా పాప
భయంకరా!

పోవ్వజమాను ప్రవేశించి చూచి. నాపేరు పకీరై తే ఈయన శంకరా
ఘంకరాయని హూంకరిస్తాడెందుకూ. ఇంకా యేమంటాడో
ఈ ప్రక్కనేవుండి అంతా వింటాను.

భైరవుడు—హిరణ్యాక్ష హిరణ్యాకశివులకన్న హీనుడనా యీశ్వరా?
పో—తూత! హిరణ్యాక్ష హిరణ్యాకశివుడ నంటాడేమిటి — ఆశంఖ
పూదటమెందుకూ. ఆజాగంట కొట్టటమెందుకూ. ఇప్పటికే
ఇతరలకొంపలు బీసింది చాలక ఇంకా తీయాలినని శామాలి.

భైరవు—సాంబశివా! నాదావాలన్నీ గెలిపిస్తే నీకు భోగాలుచేయిస్తా.
పో—అచ్చా! అచ్చా! నాకు అంతా అర్థమైపోయినది. వీడి పుట్టెలో
ఇన్నిదురుద్దేశాలుంటే దేశం యెట్లా శుభిక్షంగా వుంటుందీ—

భైరవులతోధికారుల నందరినీ భికాధికారులుగా జేసి ఇంకా ఒక
కోటి లక్షలు నాకు భిక్ష పెడితే నీకు లక్షభక్తులు చేయిస్తా.
ఉన్నవాడన నీ నున్నగా నున్నాననీ యేడ్చే బిక్కమొగవు
బిక్క వెధవాయలను ఇంకా యెంతయేడిస్తే నేను అంతనంతో
పిస్తాడోయి నాగభూషణా!

పో-ఎంతసేపటికీ లోకుల కొంపలార్పాలనియేగా యీన కొంగజపాలు.
కానియ్యి! కానియ్యి ఈపేళకు యీవుత్తరాలు యింట్లోవున్న
అడంగుల కిచ్చిపోయి అపైవీడికి బుద్ధివచ్చే మార్గమాలోచించు
కుంటా (అని నిష్క్రమించును)

భైర-హోమ్! హరహర మహాజేవా (అనుచుండ) తేరవ్రాలును.

చతుర్థ రంగం.

(చెన్నపురిలో రేడియోగానానంతరం ఇంటికొచ్చి రాజ్యం
సాయంసమయమున డాబాపిట్టగోడ లేక ప్రహరీపిట్టగోడపై
కూర్చొని చందుని కేసి చూస్తు)

అనుబంధం.

చుక్కలరథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నియు చూచియీ
ప్రక్కకే వచ్చితివ చందురూడావీవు
చిక్కకుంటివియేలొ చందురూడా ||చు||.

పువ్వు పెననయ్యయ్యె
 పులకరింపగజేసి
 పూవుతీగెలతోడ
 పూబోణ్ణి బండెగా
 చేయబూనితివేమి చందురూడావీవు
 చిక్కకుంటివియేలొ చెందురూడా ||చు||
 ముస్మనో చంద్రుండు
 నన్నేలు యింద్రుండు
 మారామచంద్రుండు
 అమృత గుణసాంద్రుండు
 అరుగుదెంచెడిదాక చందురూడా నన్ను
 అలయింపజేయగోయ్ చందురూడా ||చు||

ఆహా రామము యీ నా డెలి యమోఘముగా పాడినాడూ!
 కేవలము తుంబురుదో లేక నారదుదో యీ యవతారమెత్తి
 నాడుకాని సామాన్యమానవుడు కాడని తోచుచున్నది. ఏలనో
 యీనాడు నాలో కొత్తవీరిత యవ్వనరేఖ లెన్నెన్నో తొలక
 రించి వాళ్ళంతా జల్దింప చేస్తున్నవి. ఇన్నాళ్ళటిలాగా కాకుం
 డా రామాన్ని యింతోవిధంగా వాడుకోవాలిసనికూడా పూరట
 లూగిస్తున్నది. నమంజనమేనా—

సీ. మత్తకోకిలలార ♦ మాప్రేమబీజంబు

వర్ధిల్లగీతికల్ ♦ పాడరాదె

శుకమహాంగసలార ♦ శుభమంగళంబని

దీవించి మాచెంత ♦ తిరుగరాదె

మధుసంబులార మా ♦ మనములు రంజింప

జేతుమంచనిగోల ♦ చేయరాదె

మలయమారుతుడ నీ ♦ మధురదోచికలలో

దేలింతుననిమాకు ♦ తెలుపరాదె

తే. తక్కుతక్కుని మెరయువో ♦ తారలార!

మొక్కుచున్నాను నాకోర్కె ♦ చక్కగాను

నెగ్గనంచని కల్కును ♦ నేర్పిమీరు

నూనవరామృతముజిల్క ♦ చూడరాదె.

రామం—(ప్రవేశించి చూచి) బహుధప్రసానములమధ్య ప్రకృతికాం
తయో యన యెంత బాగుగా ప్రకాశిస్తున్న దీబంగారుబొమ్మ
ఆహా!

సీ. అధరనముద్భూత ♦ హాసాంకురంబులు

కెంపులమోవితో ♦ సంప్రదింప

అడుగిడినపుడల్ల ♦ కడువడి లోలకుల్

కులుకుచు చెవులతో ♦ కూడియాడ

వయిడంచు చేనేతి ♦ పట్టుచీరచేరంగు

పాదపద్మములతో ♦ పాటునాడ

ఆరియారని యూ ♦ యూర్జిసిలాలతో

నంపెంగపూవులు ♦ నరసమాడ

తే. చైత్రమాసంపు మహాలక్ష్మి ♦ ఛాయయానగ

నేడు విస్తారగంభీర ♦ నేలియగుచు

పూలమొక్కల నడిమధ్య ♦ పుష్పగంధి

యేలుచున్నది యవ్వన ♦ శీలపురిని.

రాజ్యం—చందా! నీవైన మారామచంద్రుడును చెప్పకూడదూ?

రామం—రాజ్యం! రాజ్యం!

రాజ్యం—(చూచి) వచ్చావారామూ! చంద్రునికొరకై నిరీక్షించు
చకోరముమాడ్కి నీకొరకే నిరీక్షిస్తున్నా! దయచెయ్యి!

రామం—చీకటిని చించుకొని శీఘ్రముగా చనుదెంచుచున్న యాచం
 ద్రునిమాడ్కి ఈరామచంద్రుడుకూడా అజ్ఞానాంధకారాన్ని
 పోదోలచేయడాని కొస్తున్నాడు.

రాజ్యం—నేడింత ఆలశ్యమైన దేమిరామూ!

రామం—మిత్రులతో మిచ్చటించి వచ్చుటచే కొలదివ్యవధియైయుండ
 వచ్చును.

రాజ్యం—అలా నిల్చి యుంటివేమి. రామూ ఈపట్టగోడవై కూర్చోని
 స్తిమితముగా మాటలాడుము.

రామం—రాజ్యం! వచ్చుపువ్వువలె చంద్రకాంతి నయనానంద మొన
 ర్చుచుండెనుసుమా!

రాజ్యం—ఔనాను! అవ్వడవ్వడు ఆలేతమబ్బులా చంద్రుని కాగ
 లించు కోడానికి స్వాగత మిస్తున్నాయి.

రామం—హరి! హరి! దూరమునుండి మేఘపంక్తి చంద్రుని ముంచు
 టకు మహావేగముగా పరుగు లెత్తుచున్నది.

రాజ్యం—శివ! శివ! ఆమేఘపదవి కాకుడునకు చంద్రుడు చలించి
 పోవడుకదా.

రామం—చంద్రుడు తక్కువబంటా! ఎన్ని డక్కాముక్కిలు తిన్నాడో
 చూడూ వాటిని లయింపచేసుకొన లేనస్వేతకాంతి పుంజముల
 ద్విగుణీకృతముగా విజృంభింప జేయుచున్నాడు.

రాజ్యం—ఇట్లైనమయముననే మనపువ్వుపెదలలో దాగియున్న పువ్వుల
 హారతిపాటను చంద్రునకు వినిపింతామూ.

రామం—ఔను. ఇట్టిమధురసాయాహ్లామందే పువ్వులహార తివ్వాలి.

రాజ్యం—బిల్వణ యామినీపూర్ణతిలకలుకూడా యిట్టియమృతఘడియ
 లలోనే సుధాకరునకు సుభహారతుల యిచ్చారుట.

రామం—వీడి నీవు రచించుకొనుచున్న గీతికను ఆచంద్రునకూ ఈ
 రామచంద్రునకుకూడా వినిపించూ వింటాము.

రాజ్యం—ఓవ్ పాడతాను రతీదేవీలాగు పాడతాను. మస్కధునిలాగా
వంటానంటే.

రాజ్యం—నరస్వతి పాడుతుంటే బ్రహ్మమైనవాడు వింటున్నట్లు
వంటాను.

చుక్కల రథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నియు చూచియీ
ప్రక్కకే వచ్చితివే చందురూడా వీవు
చిక్కకుంటివియేలా చెందురూడా.
యవ్వనముద్రంబు
దవ్వదవ్వన కొచ్చి
కెవ్వకెవ్వన నేడ్చు
పువ్వుబోడినిమింగ
రివ్వమని నొస్తుంటే చెందురూడాపైన
నవ్వుతూ చూతువా చందురూడా || చు||

రామం—(స్తబ్ధహృదయుడై కూర్చొనియుండ)

రాజ్యం—రామం! అలా స్తబ్ధహృదయుడవై పోయావేమీ—?

రామం—ఏమీలేదు. గృహసామాజ్యపట్టభద్రుడైన యీరామ
భద్రునికొరకు మంత్రిని యెదురు చూచుచుండును. నేను
పోవాలి. (అని లేచును)

రాజ్యం—రామం! నీపూటలు నా కర్ణ మగుటలేదు. అసలువిషయ
మేమో నాకు విపులముగా చెప్పకూడదా?

రామం—రాజ్యం! నేనొచ్చి చాలదినము లైపోయినవి. ఇక నిలచు
టకు నాకు వ్యవధి లేదు. వెడలుట కనుజ్ఞ యిడుము.

రాజ్యం—ఈగృహంబున న న్నొంటరిగా గల్బిలాల కొప్పగించి
పోయెదవా రామం.

ఉ. ఏగతి నీవు లేక ఊణ + మేగును యీమదరాసుహాస నే
నేగతి నేర్చుగా తమరు + నేర్పిన యీవ్రాణయార్ద్రగీతికల్
బాగుగ పీణతో గలపి + పాదగ నేర్చును భావ మొప్పు వీ
నేగతి జూపి నా కికను + యేగదలంచితో తెల్పురానఖా!

రామం — రాజ్యం!

చ. మునుపటివోలె నే నిపున + విచచ్చటగా యిచటండ చెల్లదో
పనరుమానేతి! నాజోజు + బారమురోజులనుండి యెంతయో
పెనుదిగులొందువా రచట + పెద్దలు వ్రుకిరి యేమిసేతు, నా
మనవిని యాలకించు యిను + పూనములేకను వంపు మిత్తరిన్.

రాజ్యం—రామం! నిజంగా పోవాలినిదేవా?

రామం—నిజం రాజ్యం! నాకొఱు ఊణ మొయుగంబుగా తలంచి
వాపోవువారు కలరు.

రాజ్యం—మరల మనయిరువురినచూచేక ముప్పడూ!

రామం—మరి రెండు నెలలకు రేడియో పాటకచ్చేరీ నిర్మయింపబడినది.
గనుక అప్పటికి రాకలిప్పదు.

రాజ్యం—రెండు నెలలకా! అబ్బా! ఎంత దీర్ఘకాలమూ, అంత దీర్ఘ
కాలము ఏకాంతముగా నే నుండగలనా రామం! నీయండ
చూచికదా మావాండు! ఈచెన్న రాజధానిలో నివాసముం
చిరి. అదిగాక రామూ—

తే. గాయికీగాయకుడ ధర + కలసి తిరుగ
మాససిగచింత లన్నియు + మాసిపోయి
సతము గానసుధామృత + సరసిహాస
స్నానమామదు రనిగదా + సరసు లనుట.

కావున నేమిమాట మీతో వస్తాను.

రామం—తప్పు రా తగవు.

రాజ్యం—ఎందువల్లా?

రామం—నీవు స్త్రీవి. నేను పురుషులను.

రాజ్యం—స్త్రీ పురుషులెంట రా తగదా?

రామం—వరపురుషులతో రాకూడదు.

రాజ్యం—వరపురుషులు కానిదే తనపురుషు డెట్లగుడు?

రామం—వివాహమువల్ల.

రాజ్యం—వరపురుషులను కానిది చెప్పుము నేనుకూడా వరస్త్రీని కా
నని చెప్పకొందును.

రామం—హరి! హరి! అది నాకు పాపంకాదా రాజ్యం.

రాజ్యం—శివ! శివ! ఇందు పాప మేమున్నది. ఒకస్త్రీ ఒకపురుషు
నకు సర్వస్వం వొప్పగించుట పాపమా.

రామం—రాజ్యం! ఇట్టిమాటలు ఎన్నడైన ఉచ్చరించిరివా?

రాజ్యం—ఇదిపరకున్న స్థితిలో యిప్పుడుంటినా రామం.

రామం—ప్రేమ కిన్నిమార్పు లెందుకో తెలుసుకున్నానని చెప్పితే
చాలా దాని కీడొంకతిరుగు డంతా యెందుకూ.

రాజ్యం—ప్రేమ కిన్నిమార్పు లెందుకో యనుభవమువల్లనే తెలిసి
కొంటిని. నీవుకూడా నావలెనే తెలిసికొనే వుంటావుగా. ఇక
ప్రేమించుకొంటే మాత్రం తప్పేమున్నదీ—

రామం—తెలిసికొనగలుగుదును మరియొకవిధముగా—

రాజ్యం—ఇప్పుడు నేనునూ మరియొకవిధముగనే ప్రేమించుచుంటిని.

రామం—ఇది తాత్కాలికప్రకృత్యోద్యేక జనితభావ విహ్వలత కాని
చో నీ నేమీ నన్ను గూర్చితి ప్రేమించుటేమి. నీహృదయ
మును నే నెఱుంగనా.

రాజ్యం—రామం! నామనస్తర్వం బోడిపోయినది నాఅంతర్వాణి నీ
కరీరస్పర్శ కావలయునని నిన్ను విడనాడియింప లేనని బలవం
తము చేయించున్నది కావున నీహృదయాకాశములో వుత్పల
విఘ్నముపై తనివితీర నన్ను స్వేచ్ఛ తీరుగనిమ్ము.

రామం—నీలులేదు యిదిపరకే ఒకఅంగనామణి కంకిటిమై పోయింది.

రాజ్యం—యథార్థమా?

రామం—ముమ్మాటికినీ యథార్థమే.

రాజ్యం—ఏతే కావచ్చు, అందుల్లో కొంచుతాపీయండి యీఅంగనా
మణికికూడా.

రామం—నాతల్లి పతివ్రత. నాబ్రాడ్లి యేకపత్నీవ్రతుడు. నాదీ యేక
పత్నీవ్రతిమే కనుక నీహృదయాన్ని మరల్చుకో. నాలోతావు
లేదు.

రాజ్యం—రామం! చాలా అశ్వర్థులగా నున్నవి నీబూటలు పైగా
కవినమారుకప్పు నీకు నేను చెప్పాలా! నీకు తెలియదూ?

నీ. ధరిణి పాలించిన + దశరథమహారాజు

ఏకపత్నీవ్రతం + బేల విడిచె?

గోపలధనుడైన + గోపాలకృష్ణుడు

ఏకపత్నీవ్రతం + బేల విడిచె

రహిసి పాలించిన + రాజరాజులగ్రేదు

దేకపత్నీవ్రతం + బేల విడిచె?

అఖిలధర్మాతుల + సర్వముగల్గిన చంద్రు

దేకపత్నీవ్రతం + బేల విడిచె?

తే. మేటిపిలుకాడు యర్జునుడు + దేటి కవుడు

ఏకపత్నీవ్రతార్థం + మేట గలిచె?

ఇతరులకు చెప్పెదరు కాని * యిట్టిచోదము
తాముచేయగ లేరు స్త్రీ * నాను లగుచు.

రామం—బహువత్సీవృతులమై వలుబాధలు పడఁచుంటిమికాన ము
న్ముందఁగి మీరు ఏకవత్సీవృతులై సుఖంబుగను యాదర్శమున
కట్లుచేసి యుండఁగల్గును రాజ్యం!

రాజ్యం—అతఁనిమాటలు చెప్పి అభివృద్ధిపొందలనాటకములో నన్నే
ల చిత్రాంగిపాత్రను వేయించి నీచేల సారంగధరుడవై పోయె
దవు రామం! దుష్టంతునివేష మేయుము. కథ రక్తి గట్టును.

రామం—రాజ్యం! ఇన్నినాళ్ళనుండియూ లేని యాభౌతికవాంఛ
తాత్కాలికసుఖము నుమీ ఇది లేనందున మన మిరువురమూ
నగౌరవముగా నంచరించితిమి. ఇట్లు గిది కోరితిమేని పలువు
రకు లోకువైనోడుము. తుంటు నొకటి నీవు మాహలోకువై
పోదువు.

రాజ్యం—రామం! నీ నేమి చేసేదీ! ఇదివరకు నీచే గౌరవింపబడితిని.
ఇప్పుడు యుష్టవసముద్రోముప దిగబడి దరిగానిక తల్లడిల్లిపోవు
చుంటిని. ఇదివరకు లేని పూహ పోహాలు ఈయ త్రరక్షణమున
ననుద్రోమునం దుత్తుంగతరంగములరితి యావిరూభత మగు
చున్నవి.

రామం—రాజ్యం! భౌతికవాంఛామృగతత్వమున బడి యుక్తాయుక్త
ముల మరచి పలుకరించుచుంటివి. త్వరలో దాగ ద్వేషరోధా
నూయవిషముది సుహారోగములకు దివ్యతరమైన ఔషధాన్ని
నేనింపుచు తఱింపగలవు.

రాజ్యం—రామం! వైత్యరోగికి పరమాన్నం పెట్టినట్లున్నవి నీమాటలు.
ఉ. పెండిలిగాని టిన్నదో * ప్రేమముహూనికహాగ్నిమధ్యమం
దెంచుచు వాడుచున్ కరుణ * యేలుమటంచున భుష్టయ్యువ్వనో

చప్పలతరావివాహభర • సాగరమందున తోయ నెంచితో
పండితశ్రేష్ఠమా తగున • పల్కుచు శుష్కవితర్కవాదముల్.

రామం—రాజ్యం!

ఉ. చక్కటిశాస్త్రముల్ చదివి • సర్వ మెఱింగియు న్నల్పకాంక్షలీ
వక్కుట కోరగా తగున • యజ్ఞులరితి విచార మొందక
తక్కిన చింతలేల విను • తల్లియు తండ్రియు కల్గియుండ నీ
విక్కడ యిట్టిచేష్టలకు • యింపు ఘటింపగ తప్ప కాదాఁకో.

రాజ్యం—రామం! నాతల్లిదండ్రులు నాకు సర్వస్వతంత్ర మిచ్చి
స్వేచ్ఛాజీవిని చేశారు. నాతనుమనములపై హక్కు. నాయధీన
ములోనే నున్నది.

రామం—అదియే వారు చేసిన తప్ప.

రాజ్యం—అదియే వారు చేసిన వొప్పు.

రామం—హరి! హరి! ఎంతపాపకాలము సంభవించినది.

రాజ్యం—భీ! భీ! ఎంత పుణ్యకాలము నమిషిస్తున్నదీ.

రామం—రాజ్యం!

రాజ్యం—ఏమి రామం!

రామం—చూడూ.

చ. ఇదివఱ కెన్నఁడేనియును • యిట్లుల నీ స్థితి యశానటంచు నా
యెద తలపోయ నెతి జాటు • యెంతయు మోనము దాసి నేమి నీ
యదగు విషాదమాపనికి • యాతనమార్గము తొక్కుటెట్లు నీ
హృదయము మారుటెట్లు జన • హృదయముగానిది చేయుటెట్లులో.

రాజ్యం నీవు * అరణ్యమధ్యమందున్న దేవప్రసూనమని నా
యెద స్మరించితినేగాని బహువిధపుష్పములమధ్య పరిమళ
సూర్య సౌరభయు క్తమైన వచ్చపువ్వువని గ్రహించుకో లేక
పోయాను.

రాజ్యం—రామం! పొంగుచున్న యీవ్యామోహనముద్రానికి నేతువును కట్టించగల రామచంద్రుడు డవని తలంచితినిగాని స్వార్థపారాయణుడైన యేరావణునికో వొప్పగించ నెంచివ విశ్వాసహీనుడవని తలంపలేకపోయాను—రామం!

ఉ. మోహనముద్ర)నుద్యమున ♦ మోహనగ్రాతిని తోగిసి పోవగా
ద్రోహముకాదె జీవనఖ ♦ దోసిలి యొగ్గెద భిక్ష పెట్టుమీ
దేహము స్వీకరించు నను ♦ దేల్చుమి యేగగ న్యాయమాన న
న్నాచుతి చేసి పోయి కడు ♦ హాయిగ నుందువె రామచంద్రమా.

రామం—అంగురాలకు అద్ద మిచ్చి చూచుకొట్టుకొట్టు నామానసిక ప్రేమతత్వప్రబోధము గాఢానురాగ దోహదమున హృదయురాలవగు నీకు రుచింప జాలదు కనుక నన్ను పోనిమ్ము.

రాజ్యం—వీడజాలను.

రామం—ఏమి చేస్తావు.

రాజ్యం—అస్మదీయమృణాల సన్నిభబాహుద్వయముచే నీకంతము బిగించి మాఘాన్న ముద్దులచే కడిగేస్తాను.

రామం—మరిచివనే చేస్తావు.

రాజ్యం—మోవి తేనెను జుట్టేస్తా కూడాను. (అని నమిపించి) హాయి! హాయి! నిస్సర్వాసుఖ మెంత హాయి చేకూర్చిందీ...?

రామం—ఐదా! నీకోర్కె తీరిందా! దీనినే పశుతత్వ మంటారు.

రాజ్యం—కాదు దీనినే మానవసహజమైన కృత్యమని తారాశాశాంకులు ఉద్ఘాటించారు.

(పోష్టజవాను ప)వేసింది) బాబయ్యా! బాబయ్యా!

రామం—ఎరువారు. పోష్టజవానువా?

పో—బోను బాబూ! మీకు తంతి వొచ్చింది సంతకం చేసి తీసుకోండి.

రాజ్యం—వినాయకుని పెండ్లికి వేయి విఘ్నాలన్నట్లు ఈలేద్దినముకూడా
యిప్పుడే రావాలి.

జమా—(ఇచ్చి నిష్క్రమించును.)

రామం—కొంప మునిగిందీ.

రాజ్యం—కొంప మునిగితే ఘట్టికొంప నాయీ కొంప వున్నదిగా.

రామం—ఇంకేమీన్నది.

రాజ్యం—రామం! ఏమున్నదీ! అంత గాభరా పడుతున్నావు.

రామం—నాతల్లికి చాలా బలువుగా నున్నది. నీతను తీసుకోని ఈ
వెంటనే రమ్మనమని వున్నది.

రాజ్యం—రామం! నీత యెవరూ?

రామం—అబ్బా! నన్నిప్పుడేమియూ నడుగకు నాకు మతి పోయినది.
నే నిప్పుడే పోవాలి.

రాజ్యం—నాకుమాత్రం మతి పోకుండా వున్నదా. కావున మతులు
పోగొట్టుకొన్న మనయిరువుర మేకమై పోయినచో ఆశోపమాతు
లము కాకుండా వుంటాము.

రామం—వలదు! వలదు.

రాజ్యం—పోవతిదు! పోవలదు.

రామం—నన్నాపకు. (ఆననూ ఆగక తోసివేసి రామము నిష్క్రమిం
చును. రాజ్యం నేటివై బడి లేస్తూ)—

రాజ్యం—రామం! ఎంతమోసం చేసి పోతున్నావూ.

ఉ. ఈనవకాజిపూవున వ + రింపక యెట్టుల వీడువా డటం
చే నిట యోజ చేసితిని + యెన్నో తలంచితి శుద్ధమొద్దుతో
కానక నంచరించితిని + కాళ్ళకు నేళ్ళకు మొక్కి మొక్కితి
హీనత జూచి యేగె గణ + హీనుడు రాముడు క్రూరు డయ్యెనే.
(కొఱకొఱ చందునికేసి చూస్తూ)

చుక్కల రథములో
యెక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నీ చూచి యీ
ప్రక్కనే వచ్చితివె చందురూడా వీవు
చిక్కకుంటివియేలొ చందురూడా || చు||
నూన్యగృహమున నేను
సుష్కించి పోతుంటె
శుద్ధపౌరమినాడు
శుభ నేమా లేసి
చూచి పోవచ్చితివె చందురూడా నీకు
చులక నై పోయితి నె చందురూడా || చు||
తెర వ్రాలును.

పంచమ రంగం

— — —

భైరవశాస్త్రి పూజామందిరం.

లింగా నీధ్యాహ్న మెంతో సౌఖ్యం
నీసేవ లెంతో మోక్షం
నీశూల మెంతో స్థూలం
నీకాయ మెంతో వజ్రం ||లి||
న న్నేలువంతు నీది
పూజించు వంతు నాది
నైవేద్య మంతా నీది
తిండిన్ని వంతు నాది ||లిం||

కాలభైరవా ఈభైరవశాస్త్రిపై నీకృపాకటాక్షవిత్తేక్షణాభిని బలవి
 ఇంగా నన్ను బలిపించి, కులికించి, పులికించి, పులిపించి పోయే
 టట్లు చేయవా విశ్వనాథా! ఛీ! ఛీ! నిజముగా నీవు యీశుఁడవు
 కావు పావకోశుఁడవు. ఆత్మీశులం నీకెందుకూ నా కిచ్చి
 పారెయ్యి, ధనుఁడవనీ ననాతనమత్తగ జేంద్రీకుల్యుడవనీ
 యేస్సీపోయే యీదండ్రదద్దయ్య పెద్దయ్య పుశులను ధ్వంసం
 చేసి నీకు ధ్వజారోహణమహోత్సవం జంఝ్యమృతిము
 కొనసాగిస్తా.

పోష్టుమేన్—లింగతాంముతో (ప్రవేశించి) ముండావాడు కండ్లు
 మూసుకొని ఎంతబాగా హుంకరిస్తున్నాడూ వీడిధరితం
 వడతాడు.

భైరవ—నీయొక్క పేమిటో చెప్పు స్వామీ! నీకు ఆత్మీశులంపుంటే
 నాకు కడుపుశూల వున్నది. నీకు ఆత్మీశత్రాిలుంటే నాకుచత్వా
 రపుజోడుతోనహా నాలుగు నేత్రాలున్నవి. నీకు పుష్ట్యంపుంటే
 నాకు సశ్యబుష్టువున్నది. నీకు బొట్టువుంటే నాకు గుట్టువున్నది.
 నీకు కొండవుంటే నాకు గోడ అండ వున్నది. నీకు శక్తివుంటే
 నాకు యుక్తి వున్నది. నీకు గంగవుంటే నాకు మంగి వున్నది.
 నీకు పాములుంటే నాకు దోమ లున్నవి. నీయొక్క పేమిటో
 నాకొక్కటియూతోచుటలేదు. నిజముగా నీవు స్వామివైతే
 ఏదో ఒకరూపమున ఇక్కడ తక్షణం ప్రత్యక్షపడి లక్షవరా
 లిచ్చి నేనిచ్చినన్ని భిక్ష్యాలు పుచ్చుకోని పోవోయ్ లింగా లింగ
 లింగ లింగ మహాలింగా.

పోష్టు—బిడ్డా! లింగడు సాక్షాత్కరించాడు చూడు.

భైరవు—లింగనిరూపముతోనున్న పోష్టువానిని చూచి హా లింగా!
 లింగ లింగ మహాలింగా నీనిజస్వరూపమును నాకు చూపితివా.

పోష్ట—భైరవా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నారి బ్రహ్మాండాదులకు కూడా మర్లభమైన నానిజ్వరూపమును నీకు చూపుచుంటిని. చూచుము. నీయిష్టము ఏచిన్నట్లు చూచుము. చూడరలచు కున్నదంతా చూచుము. ఈలింగణ్ణి ఎంత చూస్తే అంత మోక్షం చూడు.

భైర—చూస్తున్నా లింగా! ఎంతచూచినా అవివి తీరదుకదా మహా లింగా. (పాదతూ యెగురుచు)

లింగా నీదరిశన మెవరికి దొరుకు

లింగా నీదరిశన మెట్టుల చిక్క

లింగా నీదరిశన మెవ్వరికి దక్క

వెండికొండామీదా కొల్బరిబొండాంవలె నుం

డులింగా నీదరిశన మెవరికి దొరకూ.

పోష్ట—భైరవా ఈలింగేశ్వరులవల్ల నీకు కావలసిననహాయ మేమిటి.

భైరవ—కోట్టింగా! భక్తత్రాణంకాదునుకదా నీ ఈభైరవశాస్త్ర కోర్కె ఏడేస్తువనీ పిలచితిని.

పోష్ట—నరే ముచిచే. నీకు యేమేమి కావాలో కోరుకో.

భైరవ—అద్రుచిధాటికి రట్టుకోలేకుండా వున్నాను.

పోష్ట—రట్టుకోలేకపోతే ఈలింగాన్ని పట్టుకోవటమొందుకూ అంట.

భైర—నాకు ఒకలక్షనరాలిస్తే రట్టుకుంటా లింగా.

పోష్ట—అక్షరకహాలే.

భైర—వరహాలుగాదు. మహావీభూషణాలు.

పోష్ట—రీహో వరాను కావాలనా నీకు.

భైర—బౌనా మహాశివా!

పోష్ట—అతే ఒకసందేహ మున్నది.

భైర—శునియ్ శంకగా శిరసా వహిస్తాను.

పో—నీవద్ద పిశాచపుసామ్యున్నదోయ్ ముందు అది పోవాలె.

భైర—అది యెట్లా పోతుంది స్వామి

పో—దరిదులకు ఉపలముగా ఉన్నదంతా యిస్తే పోతుంది.

భైర—ఆవ్రకారమే చేస్తాను.

పో—అట్లాగే చేస్తే మరల నీకు ప్రత్యక్షమిడి నీకు లక్షవరాలిచ్చుటే
కాకుండా నీయింట కుబేరుణ్ణికూడా నీవకావృత్తి చెయ్యడానికి
పంపిస్తా.

భైర—కుబేరునకుకూడా వైకుబేరుడనే తాను కామాలి.

పో—(అదృశ్యుడగును)

భైర—ఆహా ఎంతలో అదృశ్యుడైనాడు లింగడు.

తెర వ్రాలును.

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(తేక పతివ్రత)

ద్వితీయాంకము — ప్రథమరంగము.

(సీతామన్మథులు కూర్చొనియాండ మధ్య గామభోజనములు
వైసుండును.)

మన్మథ—సీతా!

ఉ. చిన్నతనంబునుంచి నను ♦ చిత్తమునందున తమ్ముడంచు, నీ
కన్నులలోన పెట్టుకొని ♦ కాచుచునుంటివి ప్రేమతోడ, నీ
నెన్నడు దీర్తునీరుణము ♦ యెట్టుబడిర్తును పృథ్వియైన లే
కున్నది యేమిసేతు యిపు: డుర్వసి యెచ్చోడ కేగి చూచినన్.

సీత—మన్మథా! చింతింతును. మావారు వచ్చినవిదప నీకు వివాహ
ప్రయోగమే కాకుండా ఉద్యోగప్రయత్నమునుకూడా చేయు
దని వారిని ప్రార్థించుకుంటాను. నీవుకూడా వారితో మెచ్చ
రింపుము. నాకు చాలా శరణస్వభావులు. గాన కళాశోవి
దులు, పైగా వలకుబడి గలవారు. తప్పక కనికరిస్తారుకూడా.

మన్మథ—(రికార్డును వేయజూతూ) నీకు నాయంబలిగల ప్రేమనుకవులు కూడా వర్ణింపలేరుకదా సీతా!

రామం—ద్వారముకడకొచ్చి ప్రేమ యనుమాట విని చుబుకుదెబ్బ తిన్నగొడువోలె చకితుడై వ్రక్కనదాగి తనలో వీరిరువురి ప్రవర్తనలూ నాకు అనుమానస్పదముగా నున్నది.

ఉ. అరమర లేక్క యియ్యబల + యుత్తరులో తలదుబ్బి చక్కగా మరువము కీలడక జొసపి + ముంచినుగంధము మేలబూసి, బల్మెఱమెఱలాడు సొమ్మలను + మేలుగ దాల్చి మనించి కండ్లకా వరమున వీనితో నగుచు + వాగుచున్న దదేమి చిత్రమో? విసనూ యీవాతాయనమ్మాల మగుగునుండియే వీరినంభా షణలను వింటా.

మన్మథు—(ప్లేటును తీస్తూ) సీతా! నీపై నీకంత దయా! ఎంత ప్రేమా. నిక్కముగా ఈ ప్రేమకు చలన ముండదుకదా.

రామం—పాస్తవముగా వీరిరువురకూ ప్రేమబంధ ముండియే తీరును.

సీత—మన్మథా! నీవు ప్రేమింతువా ప్రేమింపబడుదావు, అనలు నీ హృదయమే ప్రేమహృదయము. నిన్ను అర్థం చేసుకోగల నారికి నీప్రేమహృదయాన్ని బలిగా వర్పించుకుంటావుకూడా. నీవు ప్రేమించినట్లు భగవంతుడుకూడా ప్రేమింపజాలడు. అట్టి ప్రేమన్యరూపుడవైన నీపై నాకు ప్రేమ లేకుండునా?

రామం—దుర్భరము! దుర్భరము! వినజాల కనజాల. నాహృదయం బసీధిలో గాఢమేఘాలు చెడుగుడి గూడుతున్నాయి. అన్నన్నా! యెంతమోసము. అనుకున్నంతైనది.

ఉ. మాయలహారిదండు యసి + మాసము జెందక పూరువుండు మ ప్రేమసి యెప్పుడుక వ్రధత + ప్రేమాడి తన్నిల జూచునంచు తా

గోడమూచునుండి గొప్పమూల ♦ గొప్పను స్త్రీస్వప్నయందు బట్టెటిదో
యాయమధర్మరాజయిన ♦ యారములేనుగ శిక్ష వేయన్.

పువ్వుమూలయని మెడలో ధరింప శుగళు నర్పమాలయే
యెనది.

నీత—(రికార్డు ఆడగా) పేగోమి యుగగా యెట్టిదో దానిస్వభావ మెట్లుం
డనో దానివల్ల యెంతటి సుఖవంతు లయ్యెదరో నీవలె యా
రామాయగూడా సరూపింప చేయలేక పోయాడు. నీవు నిజ
ముగా పేగోమివతాకుడవు మన్మథా!

రామా—ఎంతటిసాహసురాలవు. ఎంతటి స్వామిదోహురాలవే.

చ. అతివల మన్మథాదు తన ♦ యాత్మను చచ్చని రాజునైన ను
ర్వ్యతలకు నొప్పగించెదరు ♦ వాస్తవ మెన్నడు బల్కబోరు న
ద్గతులకు మూలమాచు ను ♦ కాలుని కైవసు జంక కట్టులన్
చతులను మూయుచే నెదరు ♦ పాపపువ్వుండలు కొండ తుర్కిలో.

ఫీ! దీనిమనుషుమైనూ చూచుకొన్నా చూడనీ దీనిని యీమన్మ
ధునకే నమర్చిరానితిని. అగ్గా! నాగుండెలపై నీత యిప్పు
డొక నిష్పలకుంపుటియై పోయినది హా! నాతల తిరిగి దిమ్మెక్కి
పోవుచున్నది. ఈమలినావరణములో ఈఅర్ధమలినాంగము
యెంతో నలుచు నీను. ఎంతావరాదు. ఫీ! నీతా! యీరామచూ
చున్నధునకు విశమైయున్న నీమనుషుమైనూ చూచునూ సద్గతికి
మూలమై పోవుటయేగాక సాకునూ నీవు మార్గమై పోయితివి.
పాపిష్టురాలా. నీనీ మన్మధునకే కాపురము చేశావను. రాము
డు నీమ్మా మూడై హాయిగా జీవిస్తాడు.

(కోగధముతో నిష్క్రమించును.)

మాధ—(అడవుడిగా ప్రసేసించి) నీతా! నీతా!

నీత—ఎందుకు తాతయ్యా!

మాధ—సీభర్త యశ్వంత్ర కోధాకులమానందై నివ్వకపోతున్నాడేమీ—?

సీత—(భయముతో) నిజమా తాతయ్యా!

మాధ—నాకు బాబూలో కానుపించి మీయత్తయ్యకు చాలా బలువుగా నన్నదనియి, సీతను అర్జుంటుగా తీసుకపోవ లెసనియు, చెప్పి యింటి కొచ్చినాడు. తిరిగి నేను బాబూవసుల నెరవేర్చుకొని గృహోన్ముఖుడనై వస్తూండగా యెదురుపడి పొచిననూ పలుకక అశ్రోశముతో చూచి వెళ్లి పోతున్నాడు.

సీత—ఇకంతా నిజమా తాతయ్యా!

మన్మథ—కారణ మేమై యుండినను.

సీత—తాతయ్యా!

చ. మనసున కెద్దియో కలత + మార్కొనుచుండెను రామచంద్రు డీ
దిశమున చేరవచ్చియును + తిన్నగ నన్నిల జూడకుండ తా
వెనుకకు పోయినారు తెర + నేదిక తాతరా యాత్మలోని య
య్యసంఘట కేమి తోచెనొకొ + యాగ్రహ మెందుల కొచ్చెనొకదా.

మాధ—నాకునూ తోచటం లేదు.

మన్మథ—కారణం లేకుండా యెందు కలిగి పోతారూ?

సీత—మన్మథా! సీవు పోయి యిందెందైనా కలకేమా వెదకి బ్రతిమిలాడి తీసుకొని రాగలవా - పొమ్ము... .. త్వరగా పోండి.
తాతయ్యా సీవుకూడా పోయిరా. అబ్బా! ఇంక ఆలోచిస్తారెక్కూ. ఆలసింపక పోయి రాండి. నాకన్నులకు వారిని చూపించకపోతే మీ రింక చూడలేరు నన్ను.

మన్మ—తాతయ్యా పోదాంపద.

మాధ—పోకపోతే యెట్లా పదా.

సీత—(రామము వెదమును చూస్తూ) వాళ్ళూ!

చ. పతిపద సేవలే చరమః ♦ భాగ్యమటంచని సమ్మొకొన్న నీ
 నతివయి కోవమేల మన ♦ సారగ చేసిన దోనమమి మీ
 మతి కెటు తోచెనో హగిడి ♦ మంచియి చెడ్డయు తెల్పకుండ యీ
 స్థితి నను వీడిపోవగను ♦ చిత్త ము దెట్టుల వొప్పె నావ్రభూ!
 (తెర వాలును)

ద్వితీయ రంగము.

(రామంతిల్లి శాంతమ్మ మరణశయ్యపై నుండ
 రామం సేవ చేస్తు)

రామం—అమ్మా! అమ్మా!

శాంతమ్మ—నాయనా! రామూ వచ్చావా బాబూ! ఎంతసేపైనదీ.
 రామం—ఒకయాయమమనకు పైన వినదమ్మా! ప్రస్తుతము నీ కెట్లున్న
 దమ్మా!

శాం—రామూ! ఇక నేను జీవించను రా! నా కేమీ అయోమయ
 ముగా నున్నది.

రామం—నీవే జీవించకున్న నేను దుఃఖజీవిని కానా మాతా!

శాంత—రామూ! నాముద్దులకోడలు నీత యేదీ...

రామం—అమ్మా! నీత యెందుకూ?

శాంత—మిమ్మిరువురి నీకన్నులనిండా అంత్యసూపు చూచుకుంటారా
 నాయనా...

రామం—అమ్మా!

చ. మునుపటి పరిగ్ధ గా దిప్పును ♦ ముద్దులకోడలుకూడ కాదు నా
 కనువగు భాగ్యశ్రీ యన ♦ సంతక మున్నుగ గాదు విన్నవించ

తును విడిచి నీమనోబలముగ * తుచ్చుకొనడము ధర్మ మెంచకన్
 తనియును సన్నదహృత్ యిక * దానిని చూచియు తిచ్చ కమృతం.
 శాంత—హరి! హరి! అట్లుచుంటివీమి గామూ! వేలవో యాతల్లి
 ముఖారవికమును వీక్షిస్తే జన్మదన్తాల చేసిన పాపం వరి
 హంగమై పోతుంది.

రామం—అమ్మా! చిన్నగాటి గుణాన్నిబట్టి భావికాలచర్యల నూహించి
 పలేము. అంకురాపస్థలో లేత మనసి మొదలుగాగ వివవృత్తా
 నులుకూడా మిక్కిలి రమ్యంగా కనిపిస్తాయి అన్యంతాని కవి
 చేదుచెట్లగుని యెవ్వరైనా పోల్చుకో గలుగుతారా
 మూతా—

తే. ఏది అత్యంతరము లేక * మెట్టులెట్లా
 కట్టుబడియున్న దని శొంతి * కాల మమ్మ
 బాగపచ్చిక మేసిన * నగర మెప్పుడో
 పారిపోకున్న తమ్మెను * విదలినంతి.

శాంత—అయ్యో నాయనా! అది ఒకనాడైనా మనచేసిన మగిటుగా
 సంభాషించిందా. ఒకమూరైనా మనచిత్తముల కలుషము
 లగునట్లు వర్తించిందా. దానిస్వభావ మెవ్వ రెయంగరూ...?
 నీవుమాత్రం మెఱుంగవా. నాయనా గామూ అది మిక్కిలి
 సుశీల...

రామం—అమ్మా! నీవు కడు అమాయకురాలవు. ఎల్లరూ నీనాశ్ర
 అమాయకహృదయురాండ్రని యెంచుకుంటావు. స్త్రీస్వాధీన
 మును కొలచగల మానవుడంటారా మాతా!

సీ. రాజరాజనరేంద్రు * రచ్చపాల్చేసి
 చిత్రాంగిగాధను * యీశిని విచమ

భువి బృహస్పతికీర్తి ♦ బూదిపాశ్చస్మిః

తారగాధనుకూడ ♦ ధరణి విసమే

పాండవపత్నియా ♦ పాంచాలి శర్మ

మనమున కోరిన ♦ మాట విసమే

అలనాడు కైకేయి ♦ యాగామచలమృగి

వనికేగ చేసిన ♦ వాక్కు విసమే

తే. ఇంతకన్నను మించిన ♦ యింతు లవును

పరమపథమును విడనాడి ♦ తిరుగ లేదె

నీతి వారలకన్న ను ♦ శీల యగునె

కాన స్త్రీలను సమ్మగ్గా ♦ గలనె మూతి!

కాంత—నీకు కలిగిన యనుమాన పనుభూతమే నిన్నిట్లు వేధించి నీర
సింప చేయుచున్నది. కాని నీతి మహాసాధ్య. పాముజానపాముకే
తెలియవలయును. దొంగజాడ దొంగకే తెలియవలయు. అట్లు
లే స్త్రీస్వభావము స్త్రీకే తెలియవలయును. పురుషుల కెట్లు
తెలుస్తుంది.

రాముం—దానివినయాన్ని జూచి నీవు విభ్రాంతి జెందిపోయావు? కాని
“అతివినయం ధూర్తలక్షణమృతే” నూక్తిని నీవు గ్రహించి
లేకపోయావు అలీ!

కాంత—నాయనా రాముం! నూతిలో నివ్వవున్నదన్న యెవ్వరు
నమ్ముదురు.

రాముం—గంధపుచెట్టు పాములను చేరదీసుకొను నన్న నమ్మరా!

కాంత—విక్రవేమమయురాలగు నీత శిరియొకనిని సోపరునిగా వేమింప
కూడదా లేక పితృనిగానో పుత్రునిగానో వేమింపకూడదా
వేమికు యెన్నమూర్గాలు లేవూ.

రాముం—అలీ! నీ వెన్న చెప్పినా నాబుట్ట కెక్కడము లేదు. మూటి
మూటికీ ఆతుస్పవాంఛలంపటిక వేరెత్తి న న్నీల విసికిస్తావూ.

జననీ సీతను మరచిపోవాలి. నేను మరచిపోతాను. నాహృదయ మందిరములో దానికి తావు లేదు. నాస్వార్జితపుణ్య నాణ్యరాసులలో దానికి భాగము లేదు. బలవంతముగా వెడలగొట్టితిని. అబ్బ! ఆపాడుసీనుగ నామనమున కెంత యశాంతి చేకూర్చినదీ నాటుకొనిపోయి పున్న ప్రియమహావృక్షమునూ, పూతపూసి కాయల కాసి పండి పండింపజేయువలసిన ప్రియమహావృక్షమునూ బలవంతముగా నతికుచున్ననూ మరల మరల విలకలెత్తుచున్నదే.

శాంత—రామూ! నీవు సుస్మదాపస్తలో నున్నావు. కన్నలార చూడకుండా. తగినంత నిదర్శనములు లేకుండా అట్టిచందారోపణ పరాయమ్మ గన్న బిడ్డవై వేయకూడదు. నానంటి తెలుగు మాతలు సహింపరాని, మాటలివి. సిద్ధాన్నమును త్రోసివేసేసుకోవాకు—

రామం—నావిషయం నాకు తెలియకా మాతా.

శాంత—హాబాధ! ఈబాధ సహింపరాని బాధ. భరింపరాని బాధ.

రామం—అమ్మా! అమ్మా! అదేమి టమ్మా అట్లా అంటున్నావూ?

శాంత—అదిగో! అదిగో.

రామం—అమ్మా! అట్లా చూస్తున్నా వేమి టమ్మా.

శాంత—అదిగో పెద్దతుపాను.

రామం—ఏమి తుపానూ ఏమిమహాలోకం.

శాంత—పడవలో నముద్రప్రియాణము చేస్తున్న సీతచుట్టూతుపాను

చెలరేగి భిన్నాభిన్నాలు చేసేస్తున్నది రా.

రామం—కలగంటున్నావా మాతా.

శాంత—కలగాదు. అతివిషమముగు నముద్రప్రియాణమునదును పడవ వొరగిపోవుటచే ప్రియబాలింతరాని కొట్టుకొని పోవుచున్నది యెట్లా! నాయనా త్వరగా పోవట్లా.

రామం—మాతా! మనసును చెడిపో చేసుకొంటున్నావు.

శాంత—దైవానుగ్రహమున్న తీరంబునకు చేర్చుకొనగలుగుదువుపొమ్ము.

రామం—(తన) రోగపీడితురాలైన షూత్రుడేవిడి అనాలోచితుడైన

నామనోవేదన విన్నవించుటకూడా వివతుల్యమై పోయినదే.

గ్రహచారము చాలనప్పు డట్టివివధుట్టములే ముట్టడించు

చుండును.

శాంత—సీత! సీతా! అసుహానమహాసముద్రములో కష్టాల తెప్పకొ

య్యవై ప్రయాణా చేస్తున్నావు. జారితే దుఃఖకరటాలుకొట్టక

పోతని బాగ్గిత నేను పోతున్నా హా సీతా,

రామం—అమ్మా! అమ్మా.

శాంత—సీతా! సీతా! రామ్మా! సీతా! హాబాధ. (ప్రాణాలు విడచును)

రామం—హామాతా! నన్ను వీడి పోతివా.

సీ. పుట్టినదాది కన్ + పువ్వులలో నుంచి

పోషించె నెవ్వరు + పాలుపుమీర

అహరహమ్మును నన్ను + అత్తిశ్రద్ధతో లన

కనురెప్ప లార్చక + తాచె నెవరు

నంగీతశాస్త్రంబు + చక్కగా చదివించి

సంతోష మొందిన + సాధ్యి యెవరు

నీతివాక్యంబుల + నిస్తులప్రేమతో

గజపి తా నలరిన + శాంత యెవరు

తే. కవ్వవడి పెండ్లిచేసిన + గరిత యెవరు

తండ్రి లేనట్టి లోటును + తరిమె నెవరు

అట్టి జననియె అక్కటా + యస్తమింప

నేమిసేయుదు చింతాగ్ని + కేడి నీరు.

(తెర వాలును)

తృతీయ రంగం.

(మాధవుడు చింతాకాంతచిత్తుడై మూల్గుచు కుర్చీలో కూర్చోని యుండ నీత పిల్లవానిని జోకొట్టుచుండ, మన్మధుడు మాధవు నకు సేవచేయుచుండ తెర లేచును)

నీత—బాబూ! ఏడవకు.

తే. బాధనానైన చేయని + కూర్చుల కివు
డేల పుట్టితివో యయ్య + యేడ్వ కయ్య
మనకు మించు దురదృష్ట + మనుజమాతు)
లెందు లేరయ్య యల్లరి + యేటి కయ్య.

మన్మ—సీతా! రాజుం లేనపుత్రున తన్నెన్నెనా చూడకుండా యెట్లా వుండగలుగుతున్నాడో కనా.

నీత—సోదరా!

తే. పుట్టి పుట్టకమానై యీ + పుత్రు డయ్యె
కన్నతల్లిడికి పగతు + డై కల్గినాడు
అన్నపాననమైన వీ + డయ్యకడకు
చేయజూచునె యదికూడ + చేయరేము.

మన్మ—ఊహకో సీతా! తాతయ్య పుట్టెడుబబ్బులో నున్నాడు.

నీత—మన్మథా! నేటి కర్ధనంబత్సరమై పోయింది. ఇంతవరకూ మనము వ్రాసిన పుత్రురాలకు ప్రత్యుత్తరాలు వచ్చుటకాని, అత్తయ్య గారి కల్లున్నదో బాడా బబ్బుకాని రాకున్నది.

మన్మ—తిరిగి మొన్ననే మరొకబాబునుకూడా వ్రాశాడు.

మాధ—దానికీమాత్రము తిరుగుబబ్బు వ్రాస్తేగా—

సీత—మస్మధా! నాయెడ వారికింత టాగ్రహ మెందు కొచ్చిందో
తుదకు కన్నకుమారుని కన్నుల జూచుకొనుటకైన రావంతటి
యవచారము వారియెడల నే నేమి చేసియుండ లేదే! చివర
కింత ఉత్తరపు ముక్కకైనా నోముకొనక పోతినా — ఇక
నాజన్మ మెందుకు మస్మధా!

మన్మ—సీతా! విచారింపకు చంద్రునికైనా క్షీణదశ వస్తు పోతుం
టుంది. ఇక మానవులమగు మనకా—

సీత—నన్ను తీసుకొని పోవుటకు నారే రావలయునా, రమ్మన్నప్పుడే
పోవలయునని యేశాశ్రమములో నున్నదీ.

చ. ఇదివర కెందరో యబల + లిట్టులె భర్తలు వీడిపోవగా
వదలక వారివెంట జని + వాసిని గాంచగ లేదె మస్మధా!
మొదట శకుంతలాసతి + ప్రేమాదములోడను భర్తవద్దకే
కదలి చనంగలేదె తన + కణ్వుల శిష్యులతోడ నెలయున్.

అట్టులే నేనుమాత్ర మేల పోకూడదూ.

మన్మ—సీతా! తాతమ్మ స్వస్థతి వదనిమ్మా అట్టులే పోవచ్చును.

సీత—నీజాసిజములు గ్రహించుకోలేక యీగ్రామియులు నన్ను
మహాదుఃఖ్యులట్టుకున్నారు. నను యెట్లు నిబ్బరించుకో
గలుగుదునూ.

తే. అమ్మలక్కలు నాచుట్టు + గ్రామ్యులొనుచు
యత్తగారింటి కేల వీ + వరుగ వైతి
వమ్మ యని నన్ను దుర్భాష + లాడుచుండ
యెటుల సైరింతు దుఃఖాభి + కేది యంతరు.

వారు దుర్జనకోటిలోనివారైనచో వారినే యందురు. కానప్పుడు నన్ను
జూచి ప్రసవించు పూరుకుంటుందా.

మన్మ—సీతా! ఇది యనూయాప్రసవం గనుక యెందుకూరు
కొంటుందీ...

పోష్ట—(ప్రవేశించి) సీతాయమ్మగారూ!

సీత—ఎవరు (చూచి) పోష్టజమానుగారా.

పో—బేసమ్మా! మీకు ఉత్తర మున్నది. బేగె తీసికోండి. వెళ్ళాలి.
(అని యిచ్చి నిష్క్రమించును.)

మాధ—(ఆయానంతో) సీతా యెవరు వ్రాసిరో పెద్దగా చదువు
తల్లి వింటాను.

సీత—చదువుతున్నాను తాతయ్యా! (అనుచూ కవరును విప్పి) ఆహా!
నా హృదయేశ్వరుని కడనుండి జాబు యెన్నినాళ్ళకు చూడగలిగి
తిసి. (కన్నుల కద్దుకొని) శ్రీ శ్రీ శ్రీ సీతామహాదేవిగారికి
రామం ప్రాణుకొనుచున్న విన్నవమేమనగా...? చూచావా
మన్మథా యెంతనిష్ఠూరముగా వ్రాశారో!

మన్మ—ఆతడు హాస్యప్రియుడు కనుక హాస్యమున కట్లు వ్రాసియుండ
వచ్చును. తరువాలే.

సీత—నాజనని స్వర్గస్తురాలై సుమా రేడనిమిది నెలలై పోయినది.
హా! అస్తమించితివా అత్తయ్యా.

మాధ...కలకటా! హాశ్లఘట్ట మనుకొనగా తుదకు విషాదఘట్టము
గానే మారిపదా—

మన్మ—కాయ పండి రాలిపోయినది. కనుక విచారవడ్డ ఫల ముం
టందా.

సీత—అటువంటి అత్తగారు యేడేడు పదనాల్గుజన్మాలకై నా లభ్యపడదు
ఈపాపిష్టురాలకు అంత్యసేవలు చేసుకొను భాగ్యమైనా లేక
పోయింది. అత్తయ్యా!

చ. ఇలవయి నెన్నో నోములను * యింపుతలిర్పగ నోమచేసి, న
త్ఫలసుమ భర్తహర్త్యవని * పాదులధర్మము లీయచేసి, నా

జలమునకు, గోత్రమున గృహము + కూడను ధన్యులనొండజేయుకో

డలవయితలచు యుబ్బి నను + డాసి నుతించెడు యత్తకుంకెనే.

మన్మ—ఆధ్యాత్మికతత్వపరిశీలనోత్తమురాలవగు నీచే యిట్లు విచారింప
సామాన్యమానవులు నిన్ననునరింపరాసీతా! విచారింపక ఆభరు
వాయనికూడా పూర్తిచెయ్యి.

మాధ—ఇంకెన్ని పిడుగువార్తలు వెలువడనున్నవో కదా.

సీత—(మరల చదువుచు) నే నిప్పు డొక నుస్కతుడనై పోయాను. నా
కిప్పుడు మనశ్శాంతి లేదు. ఈమాయాప్రపంచాంధాకారగృహ
మున వెలుగు కానుపింపక యేమూల కొఱగుదునో యెచ్చటికి
కొట్టుకొనిపోవుదునో నాకు అతడు తెలియదు. బంధరులో
చాలారోజులక్రితమే నాజనని నివాసమంటూన్న గృహమును
కూడా ఖాళీచేసి వెడలిపోతిని. సస్యసింహ తలంచితని. కాని
ఆత్మ యింకనూ పరిశుభ్రతగాక యనుమాన పెనుభూత విష
వికృతఘోరవక్త్రములో చిక్కి వక్కులై పోతున్నది. నన్ను
మఱచిపోయితి వనుకొందును. మరచిపోవలయుననియే నాకుతూ
హలముకూడా నీనవమన్మధుని మాత్రము మరువవలదని నా
విన్నపము.

ఇట్లు,

పూర్వపురేడియో గాయకుడు నేను నీవు చేసిన పిచ్చినన్యాసి.

రామం

సీత—హా యెంతమోసము జరిగినది. హానాథా! (అని మూర్ఛిలైను)

మన్మ—(చెవులు మూసికొని) హరి! హరి! అతడు వండితుడేకావచ్చును.

కాని మానవనటన స్ఫూతాన్వేషణధురీణుడు కాడను కొందును.

మాధ—మన్మథా! చిక్కి శిథిలస్థితిలోనున్న నాగుండెయల్లో రామము

వేసిన తుపాకిగుండ్లు నాటుకొని పోయినవి. తీసిననూ రావు

వచ్చిననూ గాముడు, మాము, మునిననూ భూతిహీన జీవిత
 కేమాన్ని హాయిగా గడువలేకు హబాధ! హాసుండియలలో
 యిరుగుండు, హనీతా! అబ్బా అళాంతి అపవాదు అనుమా
 నం. అరరాదు. విసరాదు. తివరాదు. నీతను అనుమాన
 భూతాని కొప్పగించి పోతున్నా కాపాడేవంతు నీయది.

మన్మథా! బాధ—నా! (అని ప్రాణావశిష్ట దుఃఖము)

మన్మ—అస్తమించితివా భారతజాతి సచకల్పక భూరుహమా

తే. పక్షి కైదనూ జశ్రియ + పదము కలదు

నీత కెవరుండి రంచని + శిధిలమృదము

వీణతీగెం కదలింప + ప్లాం మేగె

పోవణము లేవి కవి శృతి + పోయినట్లు

చ. కవి తనకావ్యకన్నీయము + కల్పింపానికి కాన్కయాయ నీ

దివి వ్రజ కందజేయకది + దిబ్బకు పాలొసరింప నాడు నా

కలి మది యెంత కుండి తన + కావ్యముతోసర మెంత యేడ్చునో

సువినయశీల నీకయి + శ్రుక్కుచు యెట్టలె కూలిపోతివా.

(తెం వ్రాబును)

చతుర్థ రంగం.

(పీడితవృద్ధయుడైన రాముడు చెన్నపురి బజారులో)

రాము—(ప్రవేశించి)

చ. మతి శ్రుతి తేక నేను కొర + మాలిని గాధవిషాదగేయముల్

చితికిన గొంతులెత్తి ప్రజ + చీ ముసాడుచు నుంటిగాని భూ

వతనముగాగ నున్నవర • భక్తిశిఖారుణి త్యాగరాజ న
త్తుతులను పాడనైతి కడు • కూరుడ నే నొక గాఢకుండనే.

మరియు,

ఉ. ముందును వెన్నలారయని • మూర్ఖుడినొను మూఱిరాగ మే
వందలసార్లు పాడుచును • భారతజానిన దేశమందు నే
నెందుకొ కాలయాపము • యేవరిజేరక చేయుచుంటి హ
కిందటినాడు కన్నడపు • కీర్తన భేరవకీర్త నయ్యెనే.

అదియునుంగాక,

చ. అదనుగ పిల్కలెత్తు యిను • మానవిపాదక ధావిధానమే
వదలక వ్రాయుచుంటి యల • వాల్మీకివోలేను వుణ్యగాధలన్
పదిలముగాను వ్రాయుటకు • ప్రస్తుతభావ మభావమూచు హ
కుదరక కుంగుచుండ కడు • కూరుకు వీడు కవీశ్వరుండొకో.

కటకటా!

ఉ. నీతను వీడియన్ హృదయ • నీమను చిత్రవిదితమా నటుల్
నూతనశిల్పకుండవయి • నున్నని మీగడ లీను రాలపై
నీతమనోహరాకృతిస • చీటికిమాటికి పిచ్చివానికై
ఖ్యాతిగ జెప్పుచుంటి కను • గానం నే నొక శిల్పకుండనే.

ఇప్పుడు నేనెక్కడ నున్నానూ తెలిసివది.

చ. ఇది మహరాసు యే నిపుడు • యియ్యడ కెందులకొచ్చి యుంటినో
మదికిని తోచదాయె కడు • మాసిన బట్టలలోడ మన్న నన్
వదుగురున్నేహితల్ గలన • సాక్షియు మింటికి లేచిపోవదే
యెద నను మెత్తురే యిటుల • యేగిన నాదగు సాటిబాంధవుల్.

కావున యిట్టిసితిలో యెచ్చటికీ పోరాదు. (తూలుతూ) అబ్బా
అయూసం - అమ్మతోపాటు ఆనంద విశ్వరూపే గాకుండా
అన్నసానాదులుకూడా అతిదూరమై పోయిరి. హా కన్నులు

మూత బడిపోవునున్నవి. కొంచెము నేపు ఈ టియరుగువై
విశమిస్తా - హా సర్వేశ్వరా (అని సాధించుచుపోవును. దయార్థ
వ్యాదయురాలగు రాజ్యం మీకాయన కళ్ళుతూ రామాన్ని
చూచి)

రాజ్యం—మొదట యెవరో భిక్షుకు ఉనుకొంటిసి! మూరామమా!
అయ్యో నారామూ! నాప్రేమంపురామూ నీ స్తితి తుదకు యీ
రీతిగా పరిణమించినేమి గానకలంబురా—

ఉ. ఓమహానీయకోమలన ♦ వోదరహభారతగు. వభాస్వరా
శ్యామలగాత్రీచారుతర ♦ శ్రావ్యసునానకి శావిశారదా
రామమ! నేడు నీనుదటి ♦ ప్రాతఫలంబిలువంజె నయ్య న
తేప్రేమముతోడ నిత్యమును ♦ జేడెడి కన్యతో జలరా ప్రభూ!
అలసింపరాదు. అదిగో యెవ్వరో నచ్చుచున్నారు చారిసహాయ
మున వీరిని గొనిపోయి వెంటనే చికిత్సగని చేయింపవలయును.
తేకున్న ప్రేమాదము. (నేమిచు సేవలు చేస్తూండ)

(తెర వ్రాలును)

పంచమ కంగం.

(గిరిరావు ఖాతా వాసుకొనుచుండ మన్మథుని ప్రవేశము.)

మన్మ—గిరిరావుగారూ!

గిరి—ఎవరు వారు?

మన్మ—నేను మన్మథరావును.

గిరి—ఎందుల కొచ్చావు.

మన్మ—నీటి పెనిమిటికి మీరు ప్రియమిత్రులని తెలిసినది మనవి చేసి కొనుటకు వచ్చితిని.

గిరి—చాలు చాలు! మీచరిత్రంతా నాకు యిదివరకే తెలుసును. శ్రీమదాది మీరిప్పుడు మనవి చేయవక్కరలేదు.

మన్మ—యథార్థాన్ని మనవి చేసుకుంటాను.

గిరి—యథార్థమో! నీశాద్ధమో లేక నాశార్థమో ఇప్పుడదంతా యెవరికి సామి.

మన్మ—వింటే మీకే తెలుస్తుంది.

గిరి—వినానూ, వింటున్నానూ. ఇది నీ మాత్రము చేసే దేవున్నది.

మన్మ—కాపురమును కుదుటపర్చగలరని, నీతయందు యేకొంచమేని యూ తోవము లేదనియు దైవసాక్షిగా మీకు మనవి చేసు కొంటున్నాను.

గిరి—నీవంటే చాలా! తోవనంతా కోడై కూస్తున్నా నమ్మకపోవుట యెట్లూ? నీతికాపురము యెగిరిపోవుటకు మూలకారకుడవు నీకే! నీవు చేసినపుణ్యమే అదంతా! దానికిమాత్రం బుద్ధివుండ వక్కలేదూ! గుట్టుబాట్టయినా అక్కలేకుండా నీతో నరన నలంపాలాడుతూ వెళ్ళి పక్కనాపనుతుంటే ప్రపంచ మే మనుకుంటుందోపన్న సిగ్గయినావున్నదా దానికితానీ నీకుకానీ.

మన్మధు—గిరిరావుగారూ యథార్థాన్ని పూహించనైనా పూహించ కుండ తదితరులేగాక తెలిసినవారు తమరు కూడా మమ్మిరువు రిని బజాళిపాలు చేయడం మహాపాపం నుచూ! మీరుకాబట్టి సహించకలిగినది. ఇట్టిమాటలు విరియెంత దాడినచో తక్షణమే వాడివత్తు న్నలాన్ని పగలకొట్టి బోయేవాడిని.

గిరి—పాపిష్టుడా పైగా నాయంటి కొచ్చి ప్రగల్భాలాడుతున్నావా.
పండ్లుండగొట్టి పంపిస్తా ముందు నాగడపదిగు.

మన్మ—చాలా గొప్పవనే చేయిస్తారు.

చ. నరిసరి నోరుమూయు మిక ♦ చాలును సీతకు నాకు నున్మహా
విరివిగ అంకుగట్టినడు ♦ వీధికి పాలొనరింప యిమ్మెయిన్
మొలుగుచు మంటివా తెలుగు ♦ మొల్కు వరాలగుణాలుగల్గునా
పరమ సుశీల నాయుపర ♦ భారతి నాకొక చెల్లెటా సుమా!

గిరి—ఛండాలుడా! నామిత్రుని జీవితాన్ని ధ్వంసం చేయడమే
కాకుండా యథార్థాన్ని వెలిబుస్తాన్నానన్న యీర్ష్యతోలతాధి
కారుడగు యీగిరిరావునే నోరుమూయుమను చుంటివిగా
(రూశ్యకట్టతో కొట్టుతూ) చావు చచ్చువెధవా చావు. (అని
నెట్టివేయును.)

మన్మ—నిజముగా సీత పతివ్రతేగవ్వకైతే నన్ను కొట్టినచేతికి కుష్టు
పుట్టియే తీరుచు. (శపించి నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలను.

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(తేక పత్రిక)

తృతీయాంకము—ప్రథమరంగము.

(నీల యేశాంతంగా)

నీత—నాకష్టచయములు నెవ్వడు తూడిమూట్ట జేతువోకదా. భగ
వంతుడా!

తే. శోకవార్షిధిలో చిన్న ♦ నాకపైన
జీవయాత్రను సల్పెడి ♦ జీవి క్షేపును
ప్రళయజంఘాప్రభంజనో ♦ త్పాతభరము
తోడుపడుచుండె వొడ్డుకు ♦ ప్రోమునుయ్య!

తా నొకటి తలవ విధి మరియొకటి తలచినట్లు!

తే. కాలభూతంబు నన్నింగ ♦ గల్గునంచు
గంపెడశతో నుండయా ♦ గండ్రముండ
తాతగారిని మ్రింగి తా ♦ తరిలిపోయె
యెటులు జీవించు యీపుత్రా ♦ నేమిసేతు.

నిష్ఠకూడా పుట్టనివ్వకుండా దెప్పుచూ సాటి అమ్మలక్కలు నన్ను
రచ్చపాన జేసి గొప్ప తిప్పలు పెట్టుచున్నారు. కానిమ్ము
అన్నిటికీ భగవంతుడే సాక్షిభూతుడై వున్నాడు. సహజంగా.

తే. మగడు విడచిన స్త్రీలకి ♦ న్ముహినిచూడ

సరువుమద్యాద లనుసవి ♦ బాసిపోవు

నంటి శీలముతో నున్న ♦ నేమి దాని

లోకు లందఱు కాకులై ♦ సీతఁడుండు.

తాతగారు పోవ్వమొవ్వరువని చేసి పించను పొందుతూ మమ్ములను
పోషించేవారు. ఇప్పుడెవరు పోషిస్తారూ.

మన్మ—సీతా! సీతా! (నెత్తురుగుడ్డలతో ప్రవేశిస్తాను)

సీత—(చూచి) సోదరా! ఈగాయి మగుటకు కారణం.

మన్మ—ఈ గామీయుల సగౌరవముతో చూచుచున్నందులకు వారు
నాకు చూపిన అగౌరవమే యీగాయిమనకు కారణం.

సీత—సోదరా! పాణిసేవయే పరమాత్ముని సేవయని తెలుచు నాచ
రించు నిన్నే కొట్టివారుగా. కారణ మేమో నాకు చెప్ప
కూడదూ.

మన్మ—చెప్పకూడదూ! చెప్పజాలను.

సీత—చెప్పుము. విని నేను నశభాగాన్ని పంచుకుంటాను.

మన్మ—సీతా! ఇంతకాలము సిదెంత నుంటినికాని యది రాసురాసు
వాకవిషముట్టిగా మేర్పడినది. పాముశ్చిత్రము చేసుకొనపోవల
యును గనుక శలవు

సీత—విపరింపకే పోయెద నందుజేమి సోదరా!

మన్మ—మన పోదరపోదరి గుణుల నవిత్రివేమి యీపాక్షిక ప్రపంచ
మునకు గిట్టనిదై పోయినది. సోదరీ!

ఉ. సాయము సేవించుచుంటి నను ♦ సాయని యోగ్యులైన నుజ్జ్వల
కూడుగ రాని కూటానా ♦ కూముటాకను నీకు నానానున్
మాయని అంకుగట్టి యవ ♦ మానము గూర్చగ చూచుచుండ నే
న్యాయము కాదు మీ కనగ ♦ నన్నిటు కొట్టిరి చూడు సోదరి!

సీత—సోదరా! అగ్నికి నిదలంటునా గనుక నివారించవలెన గంవంత
కన్ను పెట్టుకొని భగవాను డన్నీ చూస్తూనే వున్నాను.

మన్మ—సోదరి! నీవేమైనా చెప్పము. ఇచ్చటకుటకు నామన మంగీ
కరింపకున్నది. కాన పోవనిమ్ము. పిచ్చివానినై పోవనిమ్ము.
పీనుగనై పోవనిమ్ము.

సీత—సోదరా! నీవుకూడా నన్ను వీడిపోయినచో నాగతి యేరీతి తెల్ల
వారుతుందీ

మన్మ—నాకు మతి పోయినది. ఇక నన్నుకూడా పోనిమ్ము. సీతా!
మనసోదరసోదరీయముల ప్రేమ ప్రబంధకేగాక విభక్తికూడా కన్ను
గుట్టి పోయినది. శలవు (బుల్లిబాబును కన్నీటితోచూచి) శలవు
బుల్లిబాబూ! నావల్ల నీవుకూడా దుష్టగ్రహవక్త్రములోపడి
నలిగిపోతావేమో ననుభయముచే నిన్ను వీకిపోతున్నాను.
ఇకనై నా సుఖవడుదురేమో నని పోతున్నా! ఏదో మాయ
భూతం నన్నెచ్చటకో లాక్కొనిపోతున్నది. అది పోమ్మన్న
చోటకల్లా పోతాను. విసికి వేసారి పోతున్నాను. మిమ్ము కష్టాల
కాలభూతపోలో పెట్టి పోతున్నాను. అంతులేని అఘాతము
లోనికి బారిపడి పోతున్నాను. పోతున్నా తాతగారి అంశ్యనందే
శాన్ని కూడా త్రోసిపారేసుకొని పోతున్నా! (అహహహహా
అని వెకిలి నవ్వుతో) పోతున్నా పోతున్నా (అని నిష్క్రమిం
చును. సీత విభ్రాంతితో)

నీర—హాసోదరా నావల్ల తుదకు నుత్పత్తుడవై పోతున్నావా. నా
కీర్తన దిక్కెవరూ, పరమేశ్వరా తుదకు నన్నే కాకినిగా చేసి
తివా దయామయా! (పడిపోవును?)

తెర పూలును.

ద్వితీయ రంగం.

(రామం చింత బాటుగలదు. లక్ష్మణ రాజ్యం పాడుచుండును)

రాజ్యం—రామం!

ఉ. నీమది కింపుగా క్రితము ♦ నీవె రచించిన పేమగీతికల్
రామమ! వీణతో గలపి ♦ రాగము తాళము తప్పకుండ నే
ధీమముతోడ పాడెదను ♦ తీయని నేళమ తప్ప లున్నచో
శ్యామలగాత్రీ చెప్పుచును ♦ చక్కగ గోలుము గానమాధునిన్.

రామం—పాడుము.

రాజ్యం—(పాట వీణపై పాడుతూ పాడుతూ అపి) రామం!

రామం—ఎందుకు రాజ్యం!

రాజ్యం—ఇప్పుడు నీ కెట్లున్నది.

రామం—నీగానసుధామృతపానమువల్ల యిండుక హాయిగానే వున్నది.

రాజ్యం—ఇంకనూ హాయి చేయగలదు. రామం!

ఉ. పూముగ నిమ్ము పున్న మృదు ♦ పువ్వుల శయ్యను వప్పలంపనక
రాయగ నిమ్ము చందనము ♦ రామమ! యింక యనేక తైలముల్
హాయిగ నంటనిమ్ము నును ♦ హారము లేముగనిమ్ము రమ్ము బల్
సోయగమైన దుస్తులను ♦ సొంపుగ తాల్చియు సౌఖ్య మొందికక.

రామం—నా యేమియు వలదు. నీగానసుధామృతమే చాలదు.

రాజ్యం—రామం! మొదట యీడెన్నపురిలో నీ కన్నరూ సేవీ
తులు లేనప్పుడు నేనుకాదా?...నీవంటే.

రామం—ఇప్పు డెందుకు రాజ్యం.

రాజ్యం—కాదు ఊరికి నేను మనం స్త్రీపురుషభేదం పెరుండా ఎంత
కలసి మెలసి హాయిగా వున్నాం.

రామం—ఔను. నేను కా దన్నానా.

రాజ్యం—నీవు నొచ్చుకొనకు రామం! కొంతకాలం కితం ఇలాగంటి
నమయి మే. ఈవనంతముతువులోనే. ఈడాబాపైనే—అనాటి
సామంసమయాన నీవు ప్రయాణమై పోతున్నావు. అప్పుడు
నేనూ?

రామం—దానికి నే నే మన్నానూ. అనలు యిప్పు డాగొడ
వెందుకూ.

రాజ్యం—రామం! నీవు కుజ్జివాడవుకావూ. మునలివాడవూ కావు.
మంచి తెలివి గలవాడవు కదా. వరేంగిల మెరుగ లేకుండటం.

రామం—ఎరుగక పోవచ్చును. దానిని కిప్పు డేమి ములచుకపోయింది.

రాజ్యం—పోనిమ్ము మన మొకమారు తారాశశాంకం చదివాము.
గుర్తున్నదా.

రామం—గుర్తులేకేమీ ఒకమారు కాదు. లక్షసార్లు చదివాము.

రాజ్యం—చందుడు మూర్ఖుడైనప్పుడు తార యేమి చేసింది.

రామం—ఆతనిని బలవంతముగా తనకు లోపర్చుకున్నది. అదే ఆమె
చేసిన ఘనకార్యం.

రాజ్యం—ఎందుకూ...? ఆమె గురువత్ని. ఆతనిని పెంచింది. పెద్ద
వాడిని చేసింది. చివర కాల డామెను అర్థం చేసుకో లేకపోయి
నాడు. అప్పుడు తనే చెప్పింది. చివర కాల డామెను వ్రవ...

రామం—రాజ్యం! నాకు నీపశ్చిమపుడేశ్యం తెలియదు. కాని తారా వ్యాజంగా నీవుదేశ్యమును వెలువరించుచున్నావు. అందుకు న వ్యాస్తున్నది. ఏమంటే తార చంద్రాక్షి తనస్వార్థమునకు నీతినియమాడాలి నల్లంఘించి బలి చేసినింటే పృథివీ ములో మాంసజీవితోద్యోగాలు నిర్వహించు నీతినితియుక్తా యుక్తములు నశించునుగనుక జాగ్రత్తగా యజువులునే యాద ర్యమునకు కాకూడదూ... ?

రాజ్యం—రామం! నీవు చెప్పే ఆదర్శం కా దనవచ్చును. కాని యిప్పు డాచర్య యెందులకూ...! ఒకవిత్తనమును ఎత్తి నీరు కట్టగా ఋతువు దానిని ఫలవంతం చేసింది. పూవువృక్షప్రభవితమైన ఆ చెట్టును హనము వ్రవయోగింపుకో లేక కాని కేవలబూట లల్లి పవరాఖ్యునివలెగా చెప్పటలో యర్థ మే లేదు. నా పుద్గేశ్యముల ప్రకోపం నీ ప్లావేక్షవోలె వృద్ధిపొందుతూన్నది. నీవు యీవృష్టిలో నా శాంతి కే యేగ్గడ్డా విసిరివదిలిది. ఆత్మ సన్నిహిత పొందిన మన యీరెండుజీవులూ చెట్టును ఆశ్రయించే లతలాగు, మేఘశ్రయములో వుండే జానిలాగు మానవ ప్రకృతిలోని ద్వంద్వగుణం బేకోస్మృతి మయ్యేలాగు శాంతి ఆనందాదు లనుభవింప గలుగుతమనే పుద్గేశ్యం కలిగింది. నేను కూర్చి ఉద్యోగవడ్డానా—ఉద్యోగ విరతకాల ముండుటకు అవకాశ మున్నదా.

రామం—రాజ్యం! నీ యీవాంఛ కేవలమా నీస్వార్థానుభవముకొరకు చూడూ నీయీప్రేమ నీవనుకొనే బాహ్యకృతీలకు కాకుండా మానసికముగా చూడు. కొంతకాల మట్లు సాధనచేసి నీకర్మ మగును.

రాజ్యం—రామం!

చ. సరిసరి చచ్చుమాట లిక + చాలును చాలు విన్న సవ్వరే
పురుషునివోగు నీ విటు న + పుంసునిరితిగ బల్కు జెల్లునే
పగులకు నంగరూని పోతి + భాయురపుష్పము చిక్క చేతిలో
హర!హర!హర!బెట్టుకొను + యాంధ్రుడుతుంధుడుకాడెరామమా.

రామం—రాజ్యం!

చ. పురుషులు మోవగా తగిన + పుణ్యతమంబగు తోవ లిట్టివా
సరియగు భర్తమూర్తమును + చాలును దేశస్వతంత్రసిద్ధికై
సరమననిర్మల క్తమును + భక్తిగ నర్పణ జేయు సవ్వడో
ధర! యదృశ్యం పూరుషుడు + తక్కినవాడలు పురు లానట.

రాజ్యం—రామం! నీప్రేమకు స్తానము యిదిసరికే నిర్ణయమైనదా?
లేక—

ఉ. చక్కనినానగాననియె + శాంతనంబును నేర్వలేననో
లక్కరిమాట లెల్లడి మి + తారినాననియె చలాకిగా
తక్కుచు తానుచున్ ననిమి + తారలారంగ కల్కులేననో
తక్కలా పేర్పనింటి నవ + లేశముకూడను రామచంద్రమా!

రామం—రాజ్యం!

ఉ. చక్కనిదానవాడువు వ్ర + శాంతగుణంబులు నీకు గల్గుమి
స్మిక్కిలి తెప్పయున్ తెనుగు + మీరినవిద్య లికెన్నయుండ నా
తక్కలా తక్కువై గలుగు + లేమలకన్నను మిన్నవాడు వో
చక్కనిచుక్క యేమిగన + చాలుదు తక్కువ లేన లే దికన్.

బాహ్యోపదేశములకు అవరహరూధినివే యని చెప్పవచ్చును.

రాజ్యం—ఎవచో అనుష్ఠానము కారణం నేను గుణవతిని రాననియా.

రామం—గుణవతి శిశూవ సేయది వరూధినిమగం నామిది ప్రవరా
ఖ్యునిమలెం.

రాజ్యం—రామం! బాహ్యేంద్రియాలూ అంతరేంద్రియాలని శుష్క
వేదాంతోపన్యాసమంతా నా కేల బోధిస్తావు.

ఉ. హా నవమోహనాంగ యశః ♦ నైవ నను నీయధరామృతాననం
బానగనిమ్ము వేదనకు ♦ పాలొనరింపక ప్రాణదాతవై
లీనము చేసికొమ్ము నవ ♦ లీలల తేల్పుము కంఠుకేళికిన్
బూనగలెమ్ము సత్వరము ♦ వుణ్ణము నీ కగు తాళ లే నికన్.

రామం—రాజ్యం! మోహబ్జాలకు అహుతి వేసినకొలందియూ
హెచ్చు రగుల్కొనుచూనే యుండును.

రాజ్యం—రామం!

చ. అడుగిడి యవ్వనాంబుధిని ♦ యక్కట యేదరి దోష లేక నీ
మడుగులు సమ్మికొల్చుకొన ♦ మార్గము జూపుడ వంచు నెన్ను నే
డడుగుచునుండ నీ విపుడు ♦ అలన వాలన చేడకుండుటల్
వెడగుతవంబుగాదె కడు ♦ వేగమె కౌగిలి యాయురా నఖా.

(అని కౌగిలించుకొనును)

రామం—రాజ్యం! ఇప్పుడు నీయీశ్వర్యము నీ కానందమును కలి
గించిందా.

రాజ్యం—రామం! ఇదొక రకమైన యానందం. ఇదికాదు యంత
కంటే యింకేదియో నామనస్సు వాంఛించుచున్నది. దానికే
ఆరాటపడుతున్నది. ఆ ఆరాటమే నిన్ను స్పృశింపమన్నది
కాని దీన తృప్తి లేకున్నది. యీశరీరమున కింకొక రకమైన
తృప్తి.

రామం—రాజ్యం! ఇప్పటికైనా నీ కర్థమైనదా భౌతికస్వర్ూనమ్మే
శన మొకరకమైన సరములశాంతికని నాయుద్దేశం. ఆశాంతి
యెప్పటి కప్పుడే వుద్రేకపడుచుండును. దానికి శాపలసినది
నీ యీశ్వర్యలలాంటివే. మాటిమాటికీ దానిని మనము కోరుట
తాత్కాలికశాంతికే. తుద కది కల్పించునది అశాంతి.

హా రాజ్యం! మరల నాణనస్సు యెచ్చటికో పోతున్నది. దిగులు. హా గుండెదిగులు. హా బాధ. (అని తలపట్టుకొని కుర్చీలో వ్రాలును. రాజ్యం సేవచేస్తూ మరల మరల వీణెపై పాడుతుండ)

(తెర వ్రాలును)

తృతీయ రంగం.

(మతిభ్రష్టుడైన మన్మథరావు బాగు తీసుకొని నీత పతివ్రత యని గోడలనిండా, బజార్లనిండా, తిలపులనిండా రాసుకొంటూ ప్రవేశించి)

మన్మ—ఓవక్షిసంతతులారా! నీత పతివ్రతేనా! ఓమ్మగనంతతులారా! మీరైనా చెప్పగల్గుతారా మీముఖం మీరేమి చెప్పగల్గుతారా మానవులే నీత పతివ్రతయని చెప్పజాలక చప్పరించుచుండ వావివరుసలు లేక నంచరించెడి మీరా యిక నీత పతివ్రతయని చెప్పనది. మి మ్మడగటమే నాది బుద్ధితక్కువ.

పోవ్వుజమాను ప్రవేశించి—మన్మథరావులా గున్నది. పాపం పిచ్చి వాడై పోయి బాగుతో గోడలనిండా, తిలపులనిండా కనవడ్డ దానిమీదనల్లా నీత పతివ్రత నీత పతివ్రత యని వ్రాసుకుంటూ యీదెసకే వస్తున్నాడు. పాపం పీనికి దిక్కుమొక్కు కూడా లేదు.

మన్మ—ఓగ్రామీయులారా! మానీత పతివ్రతేనా కాదా! యధా. రాన్ని వెలిబుచ్చండి! ఛీ దుష్టాత్ములారా! నవ్వుచుంటిరా.

ఉ. సీత సుశీల కాదముచు ♦ చిత్తములందు తలంచునట్టి వో
 పాతకులార నానుడుల ♦ బాగుగ మీ రిప్పు డాలకింపుడి
 మీలెలకాయలగుదు మీను ♦ మిక్కిలి నోళ్ళలా వుండు వుట్టగా
 జాతును నేనుకూడ మిము ♦ జూచి వికావిక నవ్వె దప్పుడున్.

అహహహహ (అని పిచ్చినవ్వు నవ్వి) సీత పతివ్రత మహా
 పతివ్రత నే నీబాగుతో నావంటినిండా, పూరినిండా, హృద
 యనిండా, అలవియైనచో బ్రహ్మాండభాండమునిండా వాల్మీకి
 లాగు పెద్దరామాయణాన్ని రాసుకుంటాను. మీకెందుకూ
 యిష్టమైతే నారాయణము చేయండి లేకపోతే మానండి.
 మీరూ నావంటి తెలివిగలవారైతే నారామాయణాన్ని
 పూజిస్తారు, శోకిస్తారు, శోధిస్తారు, స్తోత్రిస్తారు కానప్పుడు
 కడగా నుంటామే.

(పోష్టజమాను మొదలుగుండా వ్రేవేసింప) మన్మథరావుగారూ! ఎంత
 అన్యాయకాలము దావరించిందండీ మిమ్ము చూస్తే నా కెంతో
 యేడుపొస్తున్నది.

మన్మ—ఎవడవురా సీవు.

పో—నేను పోష్టజమానునండీ.

మన్మ—(చెవులు కటిక్కిన వట్టుకొని) సీత పతివ్రత కాదని మొదట
 లేఖ తెచ్చినది నీవేకదూ.

పో—నాకు తెలియదు బాబూ నన్ను వొదలిపెట్టుము.

మన్మ—ఫరవాలేదు యథార్థమును చెప్పుము యేచేతితో ఆలేఖను
 తెచ్చావో ఆచేతిని నటికివేస్తే ఆపాపం పరిహారమై పోతుంది.

పో—అంతపని చెయ్యవద్దు. మీకు నలాం చేస్తాబాబూ నన్ను వొదలి
 పెట్టండి.

మన్మ—అడిగినదానికి నమూనానము చిత్తగింపనిచో నాలుక పీకి
తాళుల కేస్తాను.

పో—బాబూ నిజంగానే తెచ్చిచ్చాను.

మన్మ—(పీక పట్టుకొని) ఖైసనవాడివ కాని నీత పతివ్రతా కాదా.

పో—పీక గట్టిగా పట్టుకుంటే నేనెట్లు చిత్తగించుకొనేది.

మన్మ—నరే సత్యంగానే పట్టుకున్నా ఇప్పుడైనా చెప్పు.

పో—(విణకుతూ) పతివ్రతే.

మన్మ—(పిచ్చినవ్వు నవ్వి) పెద్దగా చెప్పు.

పో—(పెద్దగా) నీతి మహాపతివ్రత.

మన్మ—ఇంకా చెప్పు. ఇంకా చెప్పు విసుకూ విరామమూ లేకుం
డా చెప్పవోయ్ వింటాను.

పో—నీత పతివ్రత, నీత పతివ్రత, నీత పతివ్రత.

మన్మ—నాకు హాయిగా వున్నది మరల మరల చెప్పు.

పో—నీత పతివ్రత, నీత పతివ్రత.

మన్మ—ఆపితే నీప్రాణంకూడా ఆగిపోతుంది. నాప్రాణానికి చాలా
హాయిగా వుంటున్న దంటుంటే అంటూండవేమీ...?

పో—అంటే ఆయానం వొస్తున్నది. అనకుండా వుంటే పీక ఘ్రికేస్తా
డేమా లేనిపోని గుదికొయ్య మెడకు తగిలిచ్చుకున్నా నేమిటి.

మన్మ—విసుకుతున్నా! విసుకుతున్నా.

పో—అంటున్నా బాబూ! అంటున్నా.

మన్మ—అనూ అనేకసార్లు, అనవరతం అనూ! ఆనందంగా అను.

పో—(అంటూ అంటూ పాటిపోవును. గిరిరావుగారు ప్రవేశించును.)

మన్మ—నీ వెవడవురా! ఓహో గిరిగాడివా!

గిరి—నీకింకనూ తలపొగ రణగ జేదా పాపిష్టుడా. గనుకనే యనుభవించుచుంటివి. కాపురాలను కూల్చివేసే కంకుష్టుకునకు మరిపిచ్చి వుట్టదూ.

మన్మ—(పిచ్చిపప్పు నవ్వి) నిజమేనోయి: గిరి! నాకు పిచ్చిమాత్రమే వుట్టింది. నీకు కుష్టుమాత్రం వుట్టకుండునా — ఒకవేళ నాకు పిచ్చి కుదిరితే కుదందచ్చునేమో కాని నన్ను గొట్టిన చేతికి వచ్చు కుష్టుమాత్రము మానదు మానదు. దైవసాక్షిగా మానదు. నీత నాకు నిజమైన సోదరీమణియైతే నీకు కుష్టు కుదరదు. పొమ్మ నర్వనాశనమై పొమ్ము. నీవుకూడా దిక్కుమొక్కులేని బిక్కావక్తరునై పొమ్ము.

గిరి—పోరా పిచ్చినన్యాసీ నీపిల్లిశాపనార్థాలకు కుండెళ్ళు జెదురు తాయా. (అని పోవుచు.)

మన్మ—పిచ్చినప్పు నవ్వి వడిపోవుచు.

(తెం వాళిలును.)

చతుర్థ రంగం.

(చాలాకాలము జరిగిపోయిన తరువాత చింపిరిగుడ్డలతో చింపిరి సత్తితో నీత చెన్నపురివిధులలో ప్రవేశించి)

నీతి—ఓతల్లలారా! ఓతండ్రులారా! దిక్కులేని వక్షులము బొబులారా ధర్మదాతలు! ధర్మ మిమ్ముండి తల్లడ్రులారా!

సీ. పతిపదనేవయే ♦ సరమోత్తమంబని
 ప్రకటించి తరియించు ♦ పడతులార
 అన్ననతాదుల ♦ నాచంద్రస్థాయిగా
 కట్టించి బ్రతికించు ♦ గణ్యులార
 గ్రంథాలయాలను ♦ ఘనముగా నిర్మించి
 భావపోషణనేయు ♦ ప్రాజ్ఞులార
 పేదవారికి తిండి ♦ పెట్టిపోషించుచు
 పేరుగాంచిన ఋట్టి ♦ పెద్దలార

తే. పుట్టుకుంకల దిరిజేర్చు ♦ పూజ్యులార
 వ్యక్తిస్వాతంత్య్రమును గోరు ♦ వక్తలార
 దిక్కులేనట్టి దానిని ♦ ధీరులార
 ధర్మ మిడరయ్య వోదయా ♦ ధర్ములార!

బాబు—అమ్మా! మనం చెన్నపట్నం వచ్చాముగా.

సీత—బేను బాబు వచ్చాము.

బాబు—ఎలే నాన్నను చూపిస్తా నంటివే...

సీత—బాబూ నీకంతటి యదృష్టరేఖ కలదా.

బాబు—అమ్మా! నాకు ఆకలి వేస్తున్నది. అవి కొనిపెట్టవూ.

సీత—బాబూ! చిల్లిగవ్వకూడా లేదు. నీ కవి యెట్లా వస్తవీ.

బాబు—పోనీలే అమ్మా ఏడవుకు అన్నిటికీ నేనున్నాగా.

రాజ్యం—(షికారుకొస్తు) ఎవరమ్మా నీవు...?

సీత—పొద్దు తెలియని కొత్తభిక్షుకురాలను రల్లి!

రాజ్యం—నీ దేయూరు—?

సీత—అడుక్కుతినే అభాగ్యురాలను ఒకపూరన నేమీ ఒకపల్లెయన
 నేమి. అన్నిపూర్ణ మావే—

రాజ్యం—నీకులమ్మా—?

సీత—అడగటమందుకూ అడుక్కుటనే కలమే.

రాజ్యం—ఈచిరుతడు నీగర్భాంకురమేనా...?

సీత—ఔను తల్లీ! ఈసాపఖర్మరాలి గర్భాంకురమే.

రాజ్యం—నీకు తాళిగట్టిన ధర్మము కానీ నన్నిహితబాంధవులు కానీ లేరా...?

సీత—నాకు భర్త కలడు. పైన భగవానుడు కలడు. మరెవ్వరూ లేరు.

రాజ్యం—అయినకు మానవహృదయం లేదా—నీవంటి వనిత్రీభారత రమణీమణినా భిక్షాటనమునకు బంపుట. ఇటువంటి సాందర్య సాభాగ్యసుకుమారునా కటికిపడగాడ్చుట కేరజేయుట.

సీత—అమ్మా! వారు మానవశ్రేష్టులు, మిగుల దయార్ద్రహృదయులు కూడాను, మానుషాటవ్రాతఫలమునకు వా రేమి చేయగలరు...?

రాజ్యం—మిమ్ము జూచిన నాహృదయం మేమూ ద్రవీభూతమై పోవుచున్నది. మీవృత్తాంత మేమో సవిస్తరముగా వక్కాణింపుము. సోదరీ! చేతనైన సాయమును చేయ గలుగుదును.

సీత—నాగాధ చాల పెద్దయగాధ. ఇంతకన్న నేనేమి నుడువగలను తల్లీ!

రాజ్యం—కడకు నీనామధేయమైననూ నుడువగలవా...?

సీత—ఓమింపుము. నానామము యభివూరితమైన యక్కరాలతో పెట్టబడి యున్నది కనుక మీకు వివరాదు. పనిమణింపరాదు.

రాజ్యం—సోదరీ! నీమూటలకుం దర్థము నాకేమాత్రమున్నూ గోచరింపకున్నది. పోనమ్ము. యాయవరబాలభానుని పేరైనా చెప్పుమున్ను. విని తరిస్తాను.

సీత—బాబూ! లేక మాధవా యని పిలుచుకొందుము.

రాజ్యం—బహువర్చస్సు నీహాభాగమున యెంత ఆనందకరముగా
తాండవిస్తున్నదోయి బాబూ నీవు వరాలబాబువో. నీకు తాయం
పెడకాను కాని మీనాన్నగారిపేరు చెప్పుతావా?

నీత—మూలమ్మ చెప్పమంటే చెప్పతా! లేకపోతే చెప్పనే చెప్పను.

రాజ్యం—బిడ్డా! నీవెంత పిన్నతనముననే హుత్పయోజ్ఞను మేరమీర
కుంటివి. పెద్దవాడవైనచో నీవిజ్ఞానచంద్రికలు యెన్ని దేశము
లలో ప్రకాశించి పోవునోకదా. నిన్ను గన్న యీనీతల్లి కడు
ధన్యురాలు. నిన్ను గన్నతండ్రి ధన్యులలో పరమధన్యుడు.
అట్లగు ఆకనుపడునదే మిదీక్షుదివ్యభవనము. మరల వొక్క
యామములోనే నాభవనమునకు నేను చేరుకొనగలను. కాన
నీ వక్కడికి వచ్చినచో నీకు కొరవ దుస్తులన్నీ కుట్టించియిప్పిస్తా.
కలిగినదానిలో శాంతబీజుకు పరిచిపెట్టుట నాకు నిత్యం అలవా
టుకాన మీమమ్మవారైతేమూ తీసుకొని రాబాబూ! దయార్ద్ర
హృదయుడగు మీరామముకూడా మిక్కిలు చూచి కనిక
రిస్తాడు.

బాబు—మూలమ్మ నమ్మతిస్తే వస్తాను.

నీత—(తనలో) ఆరామము మారామముకాదు కదా.

రాజ్యం—సోదరి! పోయినస్తా! తప్పక దయచేయండి.

నీత—చి త్తం.

రాజ్యం—బాబూ మరిచిపోనాకు తప్పకరా. (నిష్క్రమించును)

నీత—ఆహా యాయమ యెంతటి దయార్ద్రహృదయురాలూ, అంద
మునకుతోడు ఆత్మియూ మహాపరిశుద్ధమైనదే.

నీత—బాబులారా! ధర్మం! కల్లులారా! ధర్మం!

భైరవశాస్త్రి—ప్రసాదించి కామితప్థం చేసుకొని జీవంపరాడులే.

సీత—చిత్తం! సిద్ధంగానే వున్నాను. అపరిచితమైన యీచన్నరాజు ధానికి నేడే చేరితిని. కనుక స్తిమితముగా యిక యెక్కడనైనా దాసీపనికి కుదురుకొని జీవిస్తాము. ప్రస్తుతము యీబాలుడు ఆకటిబాధ వోర్వబాలక తపించిపోతూన్నాడు. వద్దైన తిండికను గ్రహింపండి పొట్టనింపు ఉంటాము.

భైర—ఇదంతా యెందుకూ మాకు దాసీది అవసరము కనుక నీవు కుదురుగా నుంటానంటే తీసుకపోతాను.

సీత—చిత్తం!

భైర—అనుష్టాధానానికి వేళమించి పోవుచున్నది. త్వరగా పచామరి.

సీత—మహాప్రసాదము. బాబూ వీరితో పోదాం పదా.

బాబ—అమ్మా! వీడిని చూస్తే నాకు భయ మేస్తున్న దమ్మా.

సీత—బాబూ! అట్లనకూడదు.

భైరవ—వోరీ! కుత్తా ఈకూరగాయలనంచి పట్టుకరా.

సీత—స్వామీ! వాడు తేజాలడు. కుమారుని లేతచేతులుకమలిపోతాయి నేనున్నానుగా తీసుకరావడానికి...

భైర—ఓహో వ్రథమములోనే హింససాదా. (నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాసు.

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(తేక పతివ్రత)

చతుర్థాంకము—ప్రథమరంగము.

నముద్రాప్రాంతం... మన్మథరావు... (తూలుతూ వ్రేవేసింది) సీత పతి
వ్రత మహాపతివ్రత మహాపతివ్రత (పిచ్చి పప్పు నవ్వి)
ఉ. ఓయి కవీశ్వరా పలుకు ♦ మోయి యదేమి రచించు గ్రంథమో
దాయక చూపుమోయి ఫల ♦ దాయినియైనచోమెచ్చుకొందు ఛా
న్యాయము లేని నాటకము ♦ న్యాయము లేని ప్రబంధగ్రంథముల్
వ్రాయుకు సీత సాధ్వీయని ♦ వ్రాయుకు వాల్మీకివోల భక్తితో.
ఓరింద్రపత్రికాధికారులారా! ఓనర్వపత్రికాధికారులారా! ఇదేనా మీ
న్యాయము మీరై నా మాసీత పతివ్రతని చాటలేరా.
చ. నిజమును చాటలేకొను ♦ నీతిని లోకముకెల్ల డింప బ
ల్ల జగజలాడిపోవుటకు ♦ కారణమేలనో తెల్పరాదె యీ
తిజగములందు సీతయె న ♦ తీమని యంచని దూరదృష్టితో
సుజనులు మెచ్చగా రచన ♦ శుభ్రతగా వ్రచురింపరాదుకో.

ఓయీకథకశ్రేష్టా జష్టా పాపిష్టా మోదరప్తపుభ్రష్టా నిశ్చే.

ఉ. ఓహరిదాసుడా పిలువ ♦ నోయనవేమిర నోరు యెండితే
దాహము పేరుజెప్పి సుధ ♦ త్రావెడి నీ కిపు డెంత బెట్టురా
శ్రీహరిచింతనామృతము ♦ చిల్కకు నా కిక మూర్ఛనచ్చు రా
సాహసమున్న సీతకథ ♦ చాటుము పుక్కిటిగాధ తేలరా.

ఓచలనచిత్రారాధకలారా!

ఉ. ఎందుకు పన్నిరాని కథ ♦ లేర్పచు ఫిల్మును దీతురేలరో
మందుడ మంచితెల్విగల ♦ మానవశ్రేష్ఠుడవైన వెంటనే
యందముగాను సీతకథ ♦ యార్ద్రు లశేషవిదేశజల్ మహా
నందము నొందగా ఫిలుము ♦ నందున జూపుము యస్స మేలరా.

సీతి పతివ్రతని చాటలేక చిక్కిచిక్కి సొక్కిసొల్లి పోతుంటే
మీరంతా నన్ను చూచి వికావిక నవ్విపోతున్నాగా ఓజాతి
సీతి యభిమానాడూల వినరించిన మానవాధముల్లాతా! మరల
నా యీఘోరప్రతిజ్ఞను వినండి.

ఉ. సీత సుశీల కాదసుచు ♦ చిత్తములందు తలంచు సట్టివో
పాతెకులార నానుడుల ♦ బాగుగ మీరిపు డాలకింపుడి
మీతంకాయలందు మిను ♦ మిక్కిలి నోళ్ళలా పుండ్లు పుట్టగా
జాతును నేనుగూడ మిము ♦ జూచి వికావిక నవ్వె దప్పుడే.

సీత పతివ్రత మహాపతివ్రత ఓమహాజనులారా! సీత మహా
మహామహాపతివ్రత (వెకిలి సవ్యసవిధి) ఓయీసాగరా ఈ
సాక్షికప్రపంచమునకు సీత పతివ్రతయని యెంత చెప్పిననూ
వినక చప్పరిస్తున్నారు. నీకన్న విశాలహృదయుగాలగు మా
సీత పతివ్రత కాదని నీవు చెప్పగలవా...? ...మాసీతప్రభా
వాగ్నికి తాళలేక అగ్నిదేవుడు కూడా హడలిపోతున్నాడు.

ఓయీసాగరా యిక దుముకుతున్నాను నన్ను పరలోకము
నకు పంపుము సీత పతివ్రతని హాయిగా ఆనందంగా ఆక్కడ
కూడా ప్రచారం చేసుకుంటా—

(అని దుముకుటకు దుస్తులు విప్పచుండ తర వా)లును.)

ద్వితీయః రంగం.

(భైరవశాస్త్రి యింట్లో సీత దాన్యం చేస్తూ తనలో)

చ. కరువగు కాలవార్షిధిని + కష్టతరంగము లెన్నో యడ్డినన్
బరబర నాదు జీవితయ + భాగ్యపునా విపు డేగుచున్న దే
దరికొ గ్రహింపజాల నిక + నాన్యతుపాను మహత్తరంబుగా
పెరుగుచునున్న దీదెన గు + భేలున కూల్చునో తేల్చునోకదా.

భైరవశాస్త్రి ప్రవేశించి—ఓసీదానీ?

సీత—ఎందుకు బాబూ.

భైర—మడిగుడ్డలు పిండకొచ్చావా?

సీత—చిత్తం పిండకొచ్చాను.

భైర—లంట్లుకూడా తోమేశావా?

సీత—చిత్తం యేనొక్కటి తక్కువ లేకుండా చెయ్యవలసిన పనులన్నీ
చేసివేశాను యిక నేను పోవచ్చా.

భైర—పీలులేదు. ఈనాడు మావాండుకూడా పూళ్ళో లేరు ఇక
మనయిష్టమే యిష్టము హాయిగా యీవేళకు నీవుకూడా యి
క్కడే కాంక్షేవం చెయ్యొచ్చు.

సీత—బాబూ! పిల్లవానిని విడచి నొంటరిగా యెట్లుంటాను—

పోష్టజమాను—(ప్ర)వేసించి మానుమూన్ వేషముతో) వీడింట్ల యేదా
నీదికూడా నిలవ లేదు కర్కం బాలక యేయెవరైనా కుదిరితే
దానిని చెరచటమో లేక దొంగతనం పైనేసి యివ్వవలసిన
పైకం యివ్వకుండా వెళ్లగొట్టటమో వాడుకైవున్నది. ఇప్పుడు
ఈఅమ్మగారు యెవరో పాపం యీమెను యేమి చేస్తాడో
యీదున్న.

భైర—నీకు తోడు పిల్లవా డెందుకూ తగలాటకం. ఈరాత్రికి నీవిక్క
డుంటే కలుగబోయే లాభం ఆబోగం రంగసానికికూడా
కలుగబోదు.

పో—ఓరి నీపిల్కవూడా అనుకున్నంతపనీ చేయడానికి సిద్ధంగానే
వున్నావటరా వుండా వుండా నాయీ తోకనోటి నీభర్తం
వడతాలే.

సీత—మిగతాలాభాలతో నాకు నీమిత్తం లేకు — నావుత్తుని చూచు
కొనుటే నాకు మహాలాభం కాన నాదారిని నన్ను పోననిమ్ము.

భైర—తిమ్మన్న బంటికి రమ్మంటున్నాడు పాపం నాదారిని నేను
పోతానంటే వూరుకుంటానా.

సీత—వూరుకోక న న్నేమి చేస్తాడు.

భైర—నీయధరసుధామృతాన్ని గోలివేస్తాను.

పో—ఈలోపలనే రావడానురుని పక్కీలోనికికూడా పంపిస్తాను.

సీత—కూ!రా!

సీ. క్రితము సైరంధ్రిని + కీచకుం డిట్టులే

చెఱచగా నెంచి తా + చెడగ లేడ

అది సీతను మున్ను + యారావణబ్రహ్మ

యేలుకో తలచి తా + కూలేడె

సార్వతీదేవిని ♦ పట్టగానెంచి యా

తులసిపెన్మిటి మున్ను ♦ ధూళికాడె

ధర కిరాతుకు డల ♦ దసుయాత్తిపైబడ

దలచుట చేతనే ♦ దగ్ధ మవడె

తే. ఇంక దుశ్శాసనాదు లీ ♦ యిహమునందు

యింతులను రచ్చపాల్చేసి ♦ హీనగతిని

నీలగా లేదె వోరోరి ♦ నీచ భ్రష్ట

యట్లు నీలక న న్నిలు ♦ డయగ నిమ్ము.

జైర—ఏమాపొగరు. సీతాత యిక్కడ యెవ్వడున్నాడని అంత నిర్భయంగా చెలరేగిపోతున్నావు.

సీత—పాపీ! సర్వజనహితకరుడగు శ్రీవీరాంజనేయుడు లేడా! ఆనాడు సీతామహాదేవి మానప్రాణముల కాపాడిన మహానుభావుడు యీనాడు నావంటి అబలామణుల గాపాడలేడా.

పో—ఈనాడు నేను మానమానువేషము వేసుకొచ్చిపండుకు సమయానికి వీడు నాకు చిక్కిపండుకు ఈమె శ్రీవీరాంజనేయస్వామివారి పాదభక్తురాలైనందుకూ నావ్రయోజగత్వం ఫలించిందన్నమాటే యీనాడు.

జైర—ఓసి పిచ్చిదానా! ఈశ్వరుడే నాకు వశుడైపోయాడుకదా యిక మానుచుంతుడా నాకు అడ్డొచ్చేది. ఆయనకుమారుడే ఆ మాను మంతుడు కాబట్టి ఇక ఆయనకూడా నాకు వశుడైపోతాడు. ఆపై నీవుకూడా నాకు వశురాలవై పోతావు — ఏదీ ఒక్కసారి నను కొగలించుకోనిమ్ము. (అని దగ్గరకు దగ్గర చేతుచుండి)

సీత—హా! నన్ను రక్షించువారు లేరా స్వామీ వీరాంజనేయా యెక్కడున్నావుగా తండ్రి.

భైర—లేదు సీతా! నిజముగా విన్నవించుకొనువారు లేరు. నిన్ను నేను సంరక్షించిన యను నన్ను నీవు సంరక్షింపవలయును నువలను మరెవ్వరు సంరక్షిస్తాదూ...? కావున నాకొగిలితొనికి రమ్మ సంరక్షింపబడజాలవు. (అని పైబడ జూచుచుండ వీరాంజనేయుని నేషముతో ప్రక్కన డాగివున్న పోష్టజమాను కుప్పె గంతు లేస్తు సానుమాన్ బస్కీలు తీస్తు తొడలు చరస్తు వొక్కదూకు భైరవశాస్త్రిఁజూచుదు మాకును)

పో—తైరో వద్యామ్! ని న్నిప్పుడు చీల్చివేస్తాను.

భైర—(గడగడ లాడుతూ) ఓహో! వీరాంజనేయస్వామివారా. ఇచ్చట కి యీశ్వరుడు పంపగా వచ్చారా స్వామీ తమరు దయ చేయండి.

పో—లేదు. నీకు తగినపాఠశ్చిత్తాన్ని చేసిపోవడాని కొచ్చాము. కూరగా ఈమహాపతివ్రతను, ఆదనీతను మరపించిన యీమహా సీతను కేవలము కలియుగ భావనాసుపడునై గవచుజూచుచున్నావా మూర్ఖా చూడు ని న్నిప్పుడేమి చేస్తాను.

భైర—మహావ్రభూ మీనాన్నగారికి నేను ప్రియభక్తుడను. నేనంటి పడిచస్తారు — బాబట్టి మీరు కూడా

పో—నీ సంగినంగి నేమాలు యిక్కడ చల్లవు. సీతా! ముందు నీవు యిచ్చటనుండి యెచ్చటికైన పొమ్ము, ఈభైరవశాస్త్రిగాడిని తోకతోటి కొట్టి మట్టిచేసి వస్తాను.

సీత—చిత్తం. (నిష్క్రమించును)

భైర—శాంతించండి మహావ్రభూ శాంతించండి.

పో—ఓరీ భైరవా ని న్నిప్పుడేమిచేస్తానో చూడ.

భైర—నాతప్పు తమింది హనుమా మీతోక యుండింపకుండావుంటే మీకు తిన్నన్ని యిడ్డెలులు నై నేశ్వరి చెల్లిమకుంటా.

పో—వడిశావు సాంబారులేని యిట్టి యెగడికి కావాలనురా.

భైర—సాంబారునహితముగా సమర్పించుకుంటా మహాప్రభో.

పో—అంతమాత్రానికే శాంతించే స్వామికాడు యీవీరాంజనేయ స్వామి తెలుసునా.

భైర—కావాసాస్తే వేట్లకు వేట్లు పుష్కా సమర్పిస్తా. వాయిలకు వాయిలు పెనరట్ల వాయిసాలకూడా యిచ్చుకుంటా నాతండ్రి.

పో—ఈతోతిరావు సంగతి నీకు తెలియదా భైరవా.

భైర—తెలుసును. మహాప్రభూ! బూరెలు, గారెలు, లడ్డు, క్షీమైనూ రుహన, జాగీర్, ఢిల్లీపాదుషా, గౌదుషాలన్నీతిన్నన్నీ తెప్పిస్తా.

పో—ఛీ! లుబ్ధుడా! ఈకాస్తవానికి లోపడతానా.

భైర—పానకిం వడపప్పు కొబ్బరికాయలనయితముగా తృప్తిపరుస్తా.

పో—ఛీ! భద్రవా! అనలు నాకు మాఖ్యమైనవి చెల్లిస్తానని చెప్పనే చెప్ప వేలనురా.

భైర—సారామూ.

పో—ఊ.

భైర—తెప్పిస్తాగా.

పో—అలస్యమైతే తోడి జాడిస్తాగా.

భైర—సామీప్యములో వుంటేగా.

పో—శకపోతే స్వామివారి ముద్రయినాచెల్లించాలేగా.

భైర—ఐతే చెల్లిస్తాగా.

పో—సరే చెల్లించు.

భైర—ఇదిగో ఇది పుచ్చుకోని వంతోషించిపోండి.

పో—ఘంచీది. రేపు నాపేడి పేదరిట సమారాధన చేయాలిసుమా.

భైర—చిత్తం.

పోతల్లా చెయ్యకపోతే మానాన్నగారితో చెప్పి నీకు యివ్వవలసిన
వరాలు యివ్వకుండా చేతుడమే కాకుండా నీడొక్క చెక్కే
యిస్తా. కాగిత పోతున్నా పోతున్నా.

భైర-ధన్యోస్మి. (అదృశ్యుడగును.)

తెర వాయిను.

స్వప్నీయ గంగం,

(సీత విచారిస్తూ నొకధర్మసత్రంలో కూర్చుని)

ఆహా నాజీవితమంతయూ దుఃఖమయమేకదా భగవంతుడా
నన్నేల సృజించితివి. సృజించితి నీ పో నా కాయుర్దాయమేల
సధికముగా పోయిచుంటివయ్యా! జగద్రక్షకా దాస్యవృత్తిచే
జీవితమని తలంచితి నేగాని కామాతురుడైన స్నేహితి బాధించి
నాకు రావలసిన బత్తెముకూడా యివ్వక నీ వన్నవమానపరచి
వెడల నడిపించునని కలనైనా తలంపనైతినికదా. చివరకు
ముక్కువచ్చలారని పసిబిడ్డను వాసిగల కుటుంబమున జన్మించిన
పుత్రుని మధూకరవృత్తికి నలవాటు పరవవలసినవచ్చినది. ఈ
పాడుపొట్టకు యెట్టిసీచపుషములు చేయాలసాచ్చిందీ.

బాబు—(ప్రవేశిస్తూ) అమ్మా! అమ్మా.

సీత—నాతండీ! నాముద్దులయ్యా వొచ్చావా నీకొరకే యెదురు
తెన్నులు చూస్తున్నాను.

బాబు—మరల యెందుకమ్మా యేడుస్తున్నావు.

సీత—నీకోసరి యే బాబూ.

బాబు—నాకోసర యెందుకమ్మా! నే నేమి చేశానమ్మా.

సీత—ఆలశ్యం చేశావని.

బాబు—ఇక ఆలశ్యం చేయనుగా.

సీత—నరే యితే ఇక సీచారింఛాలసిన ఆలశ్యం నా కింకే యున్నది

బాబూ నీకే యున్నది యెప్పు రిచ్చాడమ్మా.

బాబు—మనకు ఒకనాడు కానుపించి మాయంటికి రాబాబూ అని నన్ను ముద్దుపెట్టుకొని పోలేమా. ఆయనమ్మా ఆయనమ్మ యింట్లో వున్నాయనా కలసి నాపాటకు మెచ్చుకొని నాకివి కొనిచ్చా రమ్మా — ఆయన చాలానందివాడమ్మా! ఆయనమ్మకూడా చాలా నందిది. నన్నుచూచి ఆయనపురు యెంతమరిసిపోతా రనుకున్నావు. నాకు వలసినవన్నీ ఇక ముందు వారే యిస్తా రుట. చదువుకుంటే చదువుకూడా ఉచితంగా వారే చెప్పిస్తా రుట. పైగా నాచెయ్యి చూచి సంగీతసాహిత్యాలలో నీకు మించిన చెయ్యి వుండదు బాబూ అని యెన్నోసార్లు యీఅర చేతుల్ని ముద్దులచే కడికి జేశారమ్మా. మునిము రోజూ పూజ చేసుకొనే నాయన బొమ్మ లేదా.

సీత—ఔను ఇదిగో ఇక్కడనే వున్నది.

బాబు—(చూచి) అంత యీబొమ్మమాదిరిగానే వుంటాడమ్మా ఆయన.

సీత—నిజమా! నిజమా! నాబుల్లిబాబూ! నాబుజ్జబాబూ ఎంత కష్టంగా చెప్పుతున్నావు నా తండ్రి.

బాబు—నిజమేనమ్మా ఆవంతియూ భదంలేదమ్మా —

సీత—ఏమో మానవుని పోలి మానవు యుండకూడదూ. (తనలో)

బాబు—అదికూడాగాక ఆయనకూడా అస్తమానంనీలాగంటిబొమ్మను పొట్టమీద పెట్టుకోసి చూసుకొంటూ అప్పుడప్పుడు యెక్కి యెక్కి యేడుస్తాడుకూడా నమ్మా మైగా పిచ్చినామలాగా ఆబొమ్మతో మాట్లాడుతాడు. హాసీతా అంటాడు. కళ్ళ కద్దు కంటాడు. కన్నునిండా నీరుతోడి ఆవరానికే స్నానంకూడా చేయిస్తా డెండుకమ్మా.

సీత—ఇదంతా యధార్థమేనా బాబూ!

బాబు—నందేహ మావంటియూ లేదమ్మా. రోజూ కన్నులారా చూస్తున్నాడానికే నీకు చెప్పేస్తున్నా నమ్మా.

సీత—(కన్నీరువిడుస్తూ) ఏమో నన్ను పోలిన దురదృష్టవంతురాండు యెందరు లేకుండురూ—

బాబు—(కళ్ళలోకి జాలిగాచూస్తు) ఎందుకమ్మా! మళ్ళా కన్నీగు నింపుతున్నావు. నాతల నీకన్నీటితో తడిసి ముద్దయిపోతున్నది.

సీత—స్నాన మాడించుటకు వేడినీరైనా కాచి యివ్వలేని కన్నతల్లులు అట్లాగే వేడికన్నీరుతో బుద్ధిశాలురగు పుత్రులకు తలకు పోస్తుంటారుట బాబూ! అట్లాగే నేనుకూడా నీకు వేడినీరు కాచి యివ్వలేనప్పుడు యేమిచేసేదీ మరి.

బాబు—ఉన్న కన్నీ రంతా నాకే తోడిపోస్తుంటే కన్నులు యెండి పోతే బాధ కాదమ్మా! నన్ను కనిపెట్టివుండేవి నీకన్ను లేగా.

సీత—లేదులే బాబూ లేదులే. అడుగమరచితిని. ఇంకా నిన్నేమైనా అడిగినాడా.

బాబు—నీ కేమికావాలి అని అడుగుతాడమ్మా!

సీత—నీకులగోతాదు లేమైనా అడిగినాడా?

బాబు—అడిగినాడుకాని నేనే చెప్పలేదు.

సీత—బాబూ నాదుఃఖారణ్యానికి వెన్నెల కావిస్తున్నావు. చల్లని

గాలికూడా పీయిస్తున్నావు. వునాదులు కట్టిస్తున్నావు. ఇక భవనాలనీ పట్నాలనీ కట్టించడమే తరువాయి (అని ముద్దులు పెట్టుకొనుచుండ తెరవాల్సినను.)

చతుర్థ రంగం.

రామం—నీతను విడనాడి సుమారు యిప్పటి కేడెనిమిది వత్సరాల కాలపరిమితి దాటినది. పిల్లవాడు కల్గినాడనియు తరువాత తాత దివంగతుడైనాడనియు మన్మథుడు నున్మత్తుడై దేశాల పాలై పోవుటయేగాక నీతకూడా వుత్సాహంతోనహా దేశము కాకినియైపోయినదనియూ గిరిరావు నాకు అప్పడప్పుడు అక్కడ జరిగే సమాచారాదుల లేఖరూపముగా తెలియజేస్తు వుండే వాడు. ఇప్పుడు ఆయనకూడా లేఖలు వ్రాయకపోవటమే కాకుండా ఆయనజాడకూడా నాకు బొత్తుగా తెలియుటలేదు. కటకటా ఇన్నివత్సరాలు జరిగిపోయినప్పటికీ నీత నన్ను వీడి పోలేదు. నిజంగా అది ద్రోహురాలే ఐతే దానిని నే నెందుకు మరచిపోకూడదూ—

లే. మరతుమన్నను మత్ప్రియ + మజపురాక
నిత్యమును యెట్టయెదుట తా + నిలచినాధ
నామనోనాధ నాపాణి + నాధ యనుచు
వుత్సాహంతో నాపాద + పూజనలువు.

తే. అనపరాధగు నీతపై ♦ యక్రముముగ
నిందమోపుచు యిరీతి ♦ నిందజేయు
యథుము సుమ్మని యున్నదీ ♦ యాత్మ యేలొ
పోరుచున్నది లోలోన ♦ ఘోరముగను.

తే. ఏమిసేయుదు యిపుడు నా ♦ కేదిదారి
నీతజాడలు నాకిం ♦ టుక్కుపెట్లు
చిక్కి దోదాయమానమై ♦ చిట్లుచున్న
యాత్మశాంతికి యెవ్వరు ♦ యభయమిత్తు.

రాజ్యం ప్రవేశించి—రామం! రామం!

రామం—(చూచి) రాజ్యం! అప్పుడే తిరిగి వస్తున్నావేమీ... ఇం
చుకావ్యక్తికి పోయివచ్చిన నంటినే.

రాజ్యం—నీవులేకుండా నేనొక్కదానినే పోవుట కష్టములేక వచ్చే
శాను రామం!

రామం—నావల్ల నీకు బాధ కలుగుతున్నప్పుడు నే నెందుకు నేపోతాను.

రాజ్యం—వలదు వలదు నీవుపోతే నాప్రాణము మొదలే పోతుంది.

రామం—నావల్ల నీకెట్టిబాధలుకూడా కలగటం లేనంటే వుంటాను.

రాజ్యం—నీవల్ల నాకెట్టిబాధలూ లేవు కాని—

రామం—అదిగో మరల కానీ అని కామాతో నరిపెట్టితివి.

రాజ్యం—కాని మనయిర్వరమూ యేకమైనచో మనయానందమునకు
మేరకలదా రామం!

ఉ. నీవు నవీనదివ్యనవ ♦ నీశమనోజ్ఞవిశానతోషన

ద్యావసుగానచంద్రుడవు ♦ పరీక్షన నేను కవిత్వసారిసం

జీవసుఖాధంబిగుచు ♦ చిత్తవికాసము గూర్చుచుదిగ్గ

నీవును నేను యేకము ♦ నిల్చిన స్వర్గము నిర్గమితమే.

రామం—రాజ్యం! సోదరీప్రేమతో యెంతటిసౌఖ్యమైననూ జారకొన గలము.

రాజ్యం—రామం అది కల్లమాట. ఇంకనూ యిటు వినుము.

ఉ. నీవు రచింప కీర్తనలు ♦ నిన్నలరింపగ నేను పాడెదన్
నీవు నటుండవైన యెడ ♦ నీవలెనే నటివేష మేసెదన్
నీవాక శిల్పకారి వవ ♦ నీకృపచేతను శిల్పి నయ్యెదన్
నీవును నేను యేకమయి ♦ నిల్చిన రెండవస్వర్గ మేలమే.

రామం—స్వప్నిలో సోదరసోదరీమణుల ప్రేమయే నిరంతరానంద దివ్యా మృతప్రవాహవాహినిలో తేలి యాడింపజేయునది. నేను కోరు నది నీవు అనుసరింపవలసినదీకూడా తెలుసునా అప్పుడు స్వర్గమే కాదు మహాస్వర్గమునుకూడా యేల గలుగుదుము.

రాజ్యం—రామం! శారీరకముగా! మానసికముగా సత్యధర్మాదు లొక దానితోవొకటి మిళితమై యున్నట్లు స్త్రీపురుషు లేకమైతేనే గాని నూతన యుహస్వర్గాన్ని సృష్టించలేరు.

చ. ఇరువుర మేకమాచు కడు ♦ యింపుగ పాడిన మేరుమందరుల్
కరగియు కాల్యలౌచు కల ♦ కాలము యింకక కృష్ణరీతి యీ
వరమసుపూజ్యభూములకు ♦ బాగుగ పారుచు జీవకోటికిన్
కరువుల కాటకంబులను ♦ కన్నడ నీకను శాంతి గూర్చమే.

కావున అనుగ్రహింపుము.

రామం—రాజ్యం! బాధితహృదయుశనసు సన్ను పెచ్చుయీరీతిగా బాధింపక యిండుక దినప్రతిక సన్నా చదువకూడదూ హాయి గా వింటాను.

రాజ్యం—మీకెందుకు నాపై అంతటి విసుకుకలగటం సరే చెయ్యి మన్నననే చేస్తాను మరివినండి.

రామం—బుద్ధిశుంతురాండ్రు కుండవలసిన లక్షణాలిట్టివే కాబట్టి చదావు.

రాజ్యం—(చదువుతూ) వినండి విశాఖవట్నంబో వింతప్రమాద వైఫల్యం.

రామం—ఏమిటీ వింత ప్రమాదమూ.

రాజ్యం—ఔను. నిన్నటిరోజున ఒక యజ్ఞచక్రం ఒక లేఖను వ్రాసి తన దుస్తులతోననా నముద్రపుటొడ్డున పెట్టి తాను నముద్రగర్భమున జొరబడినాడు. ఆదృశ్యమును చావలపట్టునా డొకడు చూచి తక్షణం వానిని సంరక్షించినాడు. ప్రాణభయము కూడా తప్పిపోయినది. ఇప్పుడు విశాఖవట్నంబు స్రుచితవైద్యశాలలో చికిత్సపొందుతున్నాడు. ఆ లేఖసారాంశ మేమనగా— ఓరామమూ నాఅంత్యసందేశం బేమన సీత అవతిత్రు)రాలు, అప్రతిష్టాపరురాలు, అవభ్రంశురాలూ కాదు. ఆమాయకురాలు. అతిసున్నితహృదయురాలు, మహావతివ్రత కాన సీత చెయుచున్న అగ్నిపరీక్షల నికనైన నుపసంహరించుకొని సీతను సంరక్షించుకొనుము. సీతనిమిత్రమై నాప్రాణముల బలిగా నొడ్డ సంతకాలమూ సీత యధార్థమును గ్రహించుకోజాలవేమోనని తలంచి యిట్లు చేసితిని. పైగా నాకొరకు విచారించువా రెవ్వరున్నారూ ఒక్కసీతయేగా. ఆమెకు విచారము తప్పగలండు లకేగా నేనీ యాత్మహత్య చేసుకొన గడంగితిని. కాన యిక నైనా మీ రిరువురూ ఆనందశాంతాదులు కలుసుకొని జివిస్తున్నట్లు యేకమై సుఖంపండి. ఇట్లు,

సీత ప్రాయశ్చిత్యము 'మన్మథరావు.'

అని యున్నది గనుక వారితరపువా రెవ్వరైన వచ్చి తీసికొని పోవచ్చునని తెలియజేయడమైనది.

రామం—హా మన్మథా! నీయెడ నేనెట్టి దొనగుచేసితి నోయీ.

రాజ్యం—రామం! నీనేత్రము లట్లు యరుణములై యశ్రుపూరితములై పోయినవేలా నీహృదయ మెందుల కట్లుకంపించి పోవుచున్నది.

రామం—అమాయకులకు అగచాట్లు కల్పించినందులకు.

రాజ్యం—మిమాటలు నాకేమి అర్థం కావడం లేదు.

రామం—ఏమనిచెప్పేది నీకు రాజ్యం! ఆమానవున కిన్నికష్టాలు కల్పించినది యీమానవాధముడే. అమాయకురాలగు సీతను అనుమాన పెనుభూతావేశమువలన మాతృదేవి హితోపదేశ మునై ననూ నరదుగొనక దురంత దుస్సహ దుర్నిరీక్ష దుర్భర ఘోరాలు ఘోర కష్టవరంధరల శాపములుగా నొప్పగించిన కలుషాపతారు డీనూత్నరామమే రాజ్యం! అబ్బా! నాతల బరువెక్కుతున్నది నాహృదయము బండపారిపోయినది. నా కడుపులో శిశుసహస్రముంగలికత్తులు కదలిపోవుచున్నవి. స్వయం కృతాపరాధము.

చ. నిరుపమశీలనాసివయి ♦ నిష్కరుణుండను నీతిహారుడన్

ధరమగు నిందమోపి యెడ ♦ బాపితి పుత్రునికూడ జూడకే

ధరవయి నున్నదో యిపుడు ♦ దారుణనిందపిశాచికుక్షిలో

జొరబడి సొక్కి సోలి పతి ♦ జోలియు సైతము లేక కూలెనో.

హామన్మథా! విపుల విపాద విషభుట్టములో నిన్ను మట్టు పెట్టిన యీసామాణహృదయుని శపింపక తమిరిపగలవా తండ్రీ! ఈజారమయప్రసంగమున నీయట్టియాదర్శకపురుషు లింకా యేకొండరో వుండటచేతనే సూర్యచంద్రాదులు గతులు తప్ప కుండిరి.

రాజ్యం—రామం! ప్రాణభయము తప్పినదని యున్నదికదా ఇక మీరంత విచారింప నక్కరలేదు. ఇక నావిచారముకూడా సన్నగిల్లుచున్నది.

రామం—రాజ్యం! మన్మథరావున కెట్లున్నదో శీఘ్రమే తెలుపుడని
తంఱియిచ్చి రాగలవా.

రాజ్యం—అనవసరముగా తంఱి యెందుకూ తీసుకొని వచ్చుటకు మని
షినే పంపి వచ్చెదను.

రామం—రాజ్యం. నీకెంతయో పుణ్యముండును. అతిశీఘ్రముగా
కావలసినంత అర్థమిచ్చి తీసికొనివచ్చుటకు పంపి రమ్ము.

రాజ్యం—నందేహమా. రేపిపాటికి రానే వొస్తారు. జాగ్రత్త నేను
మనిషిని పంపించి యిప్పుడే వస్తాను. (అని నిష్క్రమించును)

రామం—(తనలో) సీతా.

తే. ఎక్కడుంటివా యెంతగా ♦ ప్రశక్తి నావా
అన్నపానాదులును లేక ♦ యలమటించి
పుత్రుతోగూడ తుదకు యీ ♦ వుడమివీడి
యాదిసీతకు జెప్పగా ♦ యరగినావా.

తే. ఎంత ఘోషించి ఘోషించి ♦ స్వాంతమందు
నన్ను దూరుచు కడకు నీ ♦ కన్నసుతుని
యెవరిచేతుల కందించి ♦ యేగినావా
శాక వ్రంటివో కష్టాల ♦ కాంతవొడిలొ.

తే. నిన్ను యవనింద కెరజేసి ♦ యున్నఖలుని
శాపదగ్ధుని జేయక ♦ శాంతముగను
కటికిదారిద్ర్య రాకాసి ♦ కాళ్లకడను
పుత్రుతోగూడ యెట్లుండ ♦ పూనినావు.

తే. అమితగారాబమున నిన్ను ♦ యక్కటకట
పెంచిపెద్దగ జేసి యీ ♦ పెంక కిచ్చి
నట్టిమీతాత నన్నెట్లు ♦ తిట్టకుండ
య న్నమించెను నీపైని ♦ యాశలొదలి.

తే. ఒక్కగా నొక్క యీచుక్క ♦ దక్క నాకు
దిక్కులే రింక నీకన్న ♦ దీనురాల
కనుచు నాకొప్పగించిన ♦ ఆంధ్రమణిని
తాతగారినే మ్రింగితి ♦ దారుణముగ.

బాబు—(పాటతో ప్రవేశం) పాట.

స్తూలదృష్టి లేకా రామా
నీతను విడతువె శ్రీలిథామా ||స్తూ||
ఏమి ధర్మ మిది ఏమి పుణ్యమిది శ్యామా
ఏలవీడితివో భీమా ||స్తు||
అన్ని యెరిగిన గణ్ణుడవని నిన్
మిన్నగ సమ్మన చిన్నది రామా
ద్రోహము చేయుట దోషము నీ కది లేమా ||స్తు||

రామం—(కన్నీటితో) బాబూ! ఎంతకమ్మగా నున్నదోయ్ ఆపాట.

బాబు—చూవంశములో పుట్టినవారు పుట్టపోయేవారుకూడా అవర
గానతుంబురులవోలె యిటుచంటిపాటలు తల్లిగర్భాలల్లో నేర్చు
కొనే పుడతారుట.

రామం—నీవు యీపాట పాడుతూవుంటే నా కెందుకో ఆనందశోకా
దులు రెండుకూడా న న్నా సేసిస్తుంటాయి.

బాబు—అంటే పాటలో లీనమైపోయి మిమ్ములనుకూడా లీనము చేసు
కోగలుగుతున్నా నన్నమాట.

రామం—విందామంటే వినాలేను. మానేతామంటే మానెయ్యా
లేను.

బాబు—అంటే పాపకృత్యాలు చేయకూడదూ అని అనుకొని చేస్తు
వుండేవాడిలాగా వుంటుందన్నమాట!

రామం—బేను కానీ నీ కీపాటలు యెవరు నేర్పిరి బాబూ.

బాబు—మామామయ్యగారు నేర్పారు. అస్తమానం ఆయనగారు కూడా యీపాటలే పాడుతూ నాచేతకూడా పాడించేవారు.

రామం—ఇప్పుడున్నారా—?

బాబు—లేదు. మానాన్నగారితో పాటు ఆయనగారినికూడా యేదో వొకమాయభూతం లాగ్నోనిపోయింది.

రామం—హరి! హరి! భూతమా.

బాబు—ఔను అనుమానభూతం.

రామం—నన్నే ననుకున్నాను. ఈప్రపంచంలో చాలామందిని యీ డ్డుక పోతూవుంటుంది. కామాలి ఆపాడుభూతం.

బాబు—ఔను మంచిదాంవత్వాన్ని చూచి మాయదారి బ్రహ్మ వోర్పుకోలేక యిటువంటి భూతాలనుప్రయోగంచేస్తుంటాడుట.

రామం—బాబూ! నీవు చెప్పేదంతా యదార్థమేనా?

బాబు—ఆపాడుబ్రహ్మ మానాన్నగారిపై ఘోరవికృతాకారధారిణగు యనుమానపెనుభూతాన్ని ప్రయోగం చేసేటప్పటికి మతి పోయి మానాన్నగారు దేశాలపాలై పోయినాడు. ఆభూతం ఆయనగుండెకాయను పుక్కుగుండెకాయగా మార్చిందిట. ఆయనకన్నులను యినవకన్నులగా చేసిందిట. అందువల్ల ఆయన నిపుడు కరుణహీనుడు, దయారహితుడై పోయాడుట.

రామం—నన్ను చెయ్యలేదూ అట్లాగే ఆపాడుభూతం పాపభీతిలేని వశుప్రాయునిగా చేసినది కామాలి.

బాబు—అంతటితో అది తృప్తిజెందక మాతాతగారిని పొట్టన పెట్టుకొనిపోయింది. తదుపరి సదా మాక్షేమముతోనరమై తనయావశ్యక్తిని వినియోగింపనున్న మామామయ్యను మతిభ్రష్టునిగా చేసి మాకండగాకూడ లేకుండగా చేసివారేసింది. తుదకు నన్నూ మాయమ్మనూ అష్టకష్టాలపెట్టుతూ నా కీముష్టిజోలె

చేతికిచ్చి వంపించింది. విన్నవారూ కన్నవారూ మీవలెనే కన్నీరు విడుస్తారు కాని మానాన్నగారిది ఉక్కుగుండెకాయ కావడంచేత పాపాణమతస్తాపకులలో ప్రప్రథములై పోవుట చేత శోకించనే శోకించలేరుట. ఒక వేళ వేడుకకు శోకించినను కన్నీరు రానేరాదుట.

రామం—ఏమో తప్పుచేసి కప్పిపుచ్చుకొనువానివలె నున్నది నా యిప్పటిస్థితి. బాబూ నీవలాగులు వింటున్నకొలదియూ, లజ్జా భయశోకాదులు మూడూ మూడుశూలాలై గుచ్చుకపోతున్నది నామేనునకు. చాలించుచుందామా చేతం సస్మృతింపదు చెప్పమంబామా నాచుట్టూ నిప్పులే.

బాబు—ఆయనకు కన్నులు కలవుటగాని, నన్ను మాయమృగానినీ చూడాలనంటే మాత్రం ఆకన్నులు బొత్తుగా కానుపించవట.

రామం—బాబూ నీవు చెప్పేమాటలు వింటుంటే నా కళాంతికరంగా వున్నప్పటికీ సుఖవంతంగానే వున్నట్లనిపిస్తుంది మనస్సుకు.

బాబు—ఆయనకు చెవులున్నవిటకానీ మాదివాలాపము లాచెవుల కనలే యెక్కవుట.

రామం—ఇవ్వన్నీ నీ కెవరు చెప్పిరి బాబూ.

బాబు—మాయమ్మ మహావతివ్రతగనుక ఆయనగారిపై నేరాలుయే —
— వొక్కనాడైనా నాతోచెప్పిన పాపాన పోలేదు. అడిగినా చెప్పదూ కూడా పైగా నాన్నగారి వుక్కుగుండెను బెండుగా చేసినస్తానంటే వొద్దువొద్దని కన్నీరు పెట్టుకొంటుంది కూడాను.

రామా—మరెవ్వరు చెప్పారూ?

బాబు—నన్నెఱిగినవారూ, మాయమ్మగారి నెఱిగినవారు. పెద్ద మనుజులైనవారు, దివ్యజ్ఞానము కలవారూ, యధార్థాన్ని తఱచి తఱచి తెలుసుకోగలిగినవారూ చెప్పకొనుచుంటే విన్నమాట

లివ్వీ. వింటూంటే యెందుకో మీరుకూడా మహావిలపిస్తున్నారే
మానాన్నగారికి సోకిన ఘోరి మీకుకూడా యేమాలిమైనా
సోకిందా. పోసీయండి అంతకష్టంగావుంటే మానేస్తాలేండి.

రామం—(కన్నీటితో) ఆహా!

ఉ. ఈతనినోటి వెంటబడి ♦ యితరీ వెల్వడుచున్న పల్కులి
ప్రాతకకర్ణరంధ్రముల ♦ పడ్డకోలంది యనేకముల్కులై
కోతను కోయుచుండె నను ♦ కొంచఁసుకూడను నిల్వసీక యీ
జాతకు డెవ్వడా యితని ♦ బాడలు సైతము చెప్పడేటికో.

బాబు—ఏమిటో అలోచిస్తున్నారే. మాయమ్మ రోగపీడితురాలై
బాధ పడుతున్నది. నే పోవాలి. త్వరగా మధూకరం పెట్టిం
చరూ?

రామం—అట్లాగాబాబూ! ఐతే త్వరగా యీరూపాయిని తీసుకొనిపో.

బాబు—రూపా యెందుకూ మధూకరం కావాలిగానీ.

రామం—మధూకరం పెట్టుకు ఈనాడు రాజ్యం పనిమీద యిప్పుడే
బైటకుపోయింది కాన సుశయివక రూపాయను పట్టుకపో.

బాబు—రూపాయితీసుకుంటే మాయమ్మ వూరుకోదు బాబు.

రామం—భయంలేదు బాబూ తీసుకపోయి భోజనానికి ఖర్చుపెట్టు
కొండి.

బాబు—చిత్తం.

రామం—మల్లాయెప్పుడు వస్తావో.

బాబు—తప్పక సాయంకాలానికి వస్తాను. (నిష్క్రమించును.)

(తెర వ్రాలును.)

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పతివ్రత)

పంచమాంకము—ప్రథమరంగము.

భైరవశాస్త్రి పూజామందిరం.

భైర—శంకరా భవదీయాజ్ఞానుసారం నాయూస్తిపాస్తుల నన్నింటిని
దాన మిచ్చుకొంటిని కాన నాకు సాక్షాత్కరించి నన్ననుగ్ర
హింపవా రుదా.

పోష్టజమాను—(శంకరునిగా సాక్షాత్కరించి) శాస్త్రి! వేషకొన్నమా
తముననే మరల నీకు దర్శనమిచ్చాను. బాగా దర్శనంచేసుకో.

భైర—లింగా తమవునర్దశ్వనభాగ్యం ఈమందభాగ్యునకబ్బెనాతండ్రి—
పో—శాస్త్రి! నాల్గ్జలను శిరసా వహించి నెరవేర్చావా.

భైర—అక్షరాలా నెరవేర్చుకున్నాను లింగా.

పో—ఎవ రెవరికి యెంతెంత దానమిచ్చావూ చెప్పవోయి భక్తాగ్రణి.

భైర—భార్యాపుత్రాదులకు వున్నదంతా దానం చేసుకున్నాను లింగా.

పో—భేషన పనే చేశావు. ఐతే అవ్వలవాళ్ళకు పాతచెవ్వలన్నా
మొప్పగించావా అదీ లేదా.

జైర—లేదు మహాప్రభూ! మీదయవల్ల వాళ్ళకు పండుంపుల్లకాదు
కదా పూతికపుల్లకూడా వొప్పగింపలేదు.

పో—అగ్గిపుల్లలాగంటివాడివి నీవెందు కిస్తావా నాకు నిజమైన భక్తుడ
వంటే ధైరవా నీవేనోయి.

జైర—కనుకనే మీరు నాకు సాక్షాత్కరించారు. ఇంకో పుల్లాయకు
అంతంతమాత్రముచేత కనుపిస్తారా. వరాలిస్తారా.

పో—అంతా బాగానేవున్నది మెచ్చుకొని లక్షవరాలు యిచ్చిపోయే
వాడినేకాని ఒక్కరోతవని చేశావోయి.

జైర—రోతవనిని నే నెందుకు చేస్తాను.

పో—నీవు సీతను చెరచాలెనని తలంచడమే రోతవని.

జైర—ఈశుభవార్త మీ కెవరు చెప్పినారు లింగా.

పో—నావుతు్రిడు హనుమంతుడు జరిగినదంతా నా కొచ్చి చెప్పినాడు.

జైర—పోరపాటు తమింపమని లంచ మిచ్చుకొన్నానుగా.

పో—తమింపమని హనుమంతుని వేడుకొన్న ప్రయోజన మేమున్నదీ
ఆమహాతల్లినే వేడుకుంటే ఆమె అనుగ్రహిస్తుంది. ఆమరుక్షణా
నికే నేను ప్రత్యక్షపడి యివ్వాలనిన వరాలిచ్చి పోతా. కావున
వెంటనే పోయి ఆమహాతల్లిపాదాలముందు వ్రాలుము.

జైర—చిత్తం లింగా. సత్వరమే పోవుచుంటిని.

(తెర వ్రాలును)

ద్వితీయ రంగం.

(రోగపీడితురాలైన సీత సత్యములూ)

సీత—అనుమాన పెనుభూతమునకు ఈప్రపంచ సంగ్రామ భీభత్సరూప
ధారిణగు మహాభూతముకూడా తోడుపడి తలవిరియ బోసు

కొని భూకంపం కలుగునేమో యనునట్లు తాండవం చేస్తున్నది.
ఓసీ యనుమానపెనుభూతమా నావంటి వేదకాపురకుటీరాలలో
యెందుకు తాండవం నల్పుతావే మాయదారి మహాతాటక
వోసీ!

సీ. అనుమానదయ్యమా ♦ యాసింది వతికి నా
కెడలుచావుచు మమ్ము ♦ యేకినావు
అనుమానభూతమా ♦ యాసింది మ మ్మిట్లు
కష్టనంద్రమునందు ♦ కలపినావు
అనుమానప్రేతమా ♦ యాసింది మితిలేని
యవనింద పైద్రోసి ♦ యాడినావు
అనుమానపాపిని ♦ యాసింది నిస్సహ
యలక్షేసి వీవెంతో ♦ యుబికినావు

తే. అప్తకష్టాదులను పెట్టి ♦ ముప్పియెత్తు
కొనెడి దుష్ప్రాప్తిపాల్చేసి ♦ గోడుపెట్టు
మింక నైనను బాసిపో ♦ కీట్లు నీవు
యాడుచుంటివె నీయాట ♦ లంతరింప,

బాబు—అమ్మా! అమ్మా!

సీత—వాచ్చావా బాబూ! మధూకరాన్ని తెచ్చావా.

బాబు—మధూకరాన్ని కాదమ్మా యీనాడు రూపాయి తీసు
కొచ్చాను.

సీత... బాబూ రూపాయిని యెవ రిచ్చారూ.

బాబు—రాజ్యమ్మగారియింట్లో వున్నాయనే యిచ్చాడమ్మా.

సీత—ఎవ్వరినీ మోసపుచ్చి తీసుక రాలేదుకదా.

బాబు—లేదమ్మా నిజంగా ఆయనే యిచ్చాడమ్మా.

సీత—ఐతే సంతోషమే.

బాబు—ఇంకా విశేషంకూడా వున్నదమ్మా! వింటావా.

సీత—వీటాను వినుపించుబాబూ నీవాక్కామృతధారలచేతనే గా ఈ
మాత్రమైనా జీవిస్తున్నానూ.

బాబు—ఆయనగారూ సీతను విడతువరామా అనుపాటను పాడుతూ
వుంటే యెక్కియెక్కి యేడుస్తూ డెందుకమ్మా.

సీత—ఎందుకో నాకుమాత్రం మేమి తెలుస్తుంది బాబూ.

బాబు—అమ్మా నాన్నవి ఆజానుబాహువులన్నావు కాదూ.

సీత—ఔను నీకుమరెనే ఆయనవికూడా ఆజానుబాహువులే.

బాబు—నా కీరూపాయి తీసుకోమని యిచ్చినవానివికూడా ఆజాను
బాహువులే సమ్మా. అరవిందలోచనుడుకూడా కదూ నాన్న
గారు—

సీత—ఔను.

బాబు—నీలమేఘశ్యాముడేనా.

సీత—ఔనాను.

బాబు—ఐతే ఆయనగారుకూడా అరవిందలోచనుడూ నీలమేఘశ్యా
ముడూకూడా సమ్మా!

సీత—ఉండవచ్చు మీనాన్నగారి లాగంటివారే యెందుకుండకూడదు.

బాబు—ఆయనగారిని చూస్తే నాకెంతో హాయి. ఆయనగారు నన్ను
ముట్టుకుంటే యింకా హాయి! ఆయనగారు నన్ను యెత్తుకోని
ముద్దులు పెట్టుకొంటున్నప్పుడు కల్లు హాయి చెప్పడానికే నా
కలవకూడా కాదేమి టమ్మా.

సీత—అంతిహాయి నీ కెందుకు కలిగెనో నాకుమాత్రం మెట్లు తెలు
స్తుంది బాబూ.

బాబు—అమ్మా! నాన్న కనపడితే నీవు పలుకరిస్తావా.

సీత—ఎందుకు పలకరించనూ.

బాబు—నాతో పాటు ఆయనగారికికూడా అన్నం పెడతావా.

సీత—ఎందుకు పెట్టనూ నాబుజ్జతండ్రి మనకు ఆయనగాక భగవంతుడు మరెవ్వడూన్నాడూ వారిని మనయిరువురమూ పూలతో పూ జించాలికూడా.

బాబు—అమ్మా! ఆయనగారిలో నీవు మాట్లాడిననూ, నేను మాట్లాడ నమ్మా. దూషిస్తాకాని పూజించను.

సీత—బాబూ! తండ్రిని అట్లనకూడదు తప్పకాదూ.

బాబు—మనల నీకష్టాల పాలుచేసిన తండ్రితోటి సిగ్గులేక తగుదునని నేనెట్లా మాట్లాడేదీ, యెట్లా పూజించేది.

సీత—వారు నిన్నేమి కష్టపెట్టిరిరా తండ్రి.

బాబు—గర్భము లో కడ్డదిమ్మెదలుకొని ఈనాటివరకూ కష్టాలే పెడు తున్నారు.

సీత—హా! హా! ఎన్నడైన హాని నిన్నుకన్నారా, పల్లెత్తుమూలైనా అన్నారా.

బాబు—లేదమ్మా. నీవు జారిపోవని లోకానికి చాట లేదటమ్మా.

సీత—ఆకష్టము నాకుకాని నీ కెందుకు బాబూ.

బాబు—నాకుగాక నీకా తల్లీ! నేను జూరీపుత్తుడనా, నాజీవితమేగా కళంకంచేత పాడైపోయేది.

సీత—బాబూ! నేను పతివ్రతామతల్లికి బిడ్డించీతిననే విశ్వాసం నీకు . స్వచాలును. తక్కిన ప్రపంచముతో నీకు నిమిత్త మేమున్నదీ!

బాబూ—అడవికి పోకుండా ప్రపంచంలోనే వున్నాముగా మరిమనం.

సీత—తండ్రిగన్నా యేడాకులు యిసుమిక్కిలిగా చదువుకొని పుట్టితివి. నీ కెవ్వరు సమాధాన మీయగలరూ వేళమించుచున్నది. అన్నం కలిపి పెట్టెదను లోనికి రమ్మ.

బాబు—ముందు నేను తిననమ్మా! తెచ్చినదంతా నాకడుపునకే తురిమి
యరిమి పెడుతూ నీడొక్క యెండ బెట్టుకొంటున్నావు.

సీత—నాబంగారుకొండగా నారత్నాల రాసిగా! రా. నాతండ్రిరా!
నేనుకూడా నీతోపాటు కూర్చోని తింటాలే.

తెర వ్రాలును.

తృతీయ రంగం.

(వీధి—గిరిరావు కుష్టుతో బాధపడుతూ ముష్టికి బయలుదేరును.)

గిరిరావు—ఆహా! నేటికీ నే నొక దిక్కుమాలినవానినై పోయితిని. పైగా
చేతికి కుష్టువుట్ట భ్రష్టాకారుడనై బిచ్చమడుగుకొనుటకు చివ్వు
తీసుకొని గామగామానికి తిరగాలసిన గతి గట్టినది. చేసు
కొన్నవారికి చేసుకొన్నంత మహదేవాయని పాపఫలమును
అనుభవించవద్దూ. ఈజన్మమున చేసిన పాపము ఈజన్మముననే
అనుభవించవలసివచ్చినది. వేరే నరకమెందుకూ. ఏనోటితోటి
సీత అపవిత్రురాలని అడ్డమైనకూతలూ కూసి వాసి పోగొట్టా
తినో ఆనోటికే వుండు వుట్ట వురుగులు వడ్డవి. ఏచేతితోటి సీత
బారిణీస్త్రీయని లేఖలు రామమునకు వ్రాశానో ఆచేతికే కుష్టు
వుట్టినది. ఈపాడుమొదరప్పపుకుష్టుచేయియేగా నిరవరాధియగు
మన్మథరావును అన్యాయముగ కొట్టినది. కనుకనే ఆయన శాప
ము నాకు తలిగి తీరినది. మన్మథా! మన్మథా! నిజముగా నీవు

మహాఉత్తముడవోయీ. నీయిట్టి నత్యసంధుని నిర్మలహృదయుని, స్వార్థరహితవిశ్వప్రేమమయుని, త్యాగధనుని కొట్టిన యీపాపాత్మునకు తగిన శాపమే యిడినావు తండ్రీ! అనుభవించును. హా ఆకలి. బాబూ ఆకలి. బాబులారా ధర్మమేయ్యండి. తండ్రిలారా ధర్మమేయ్యండి.

పో—(ప్రవేశించి) కుష్టురోగికి యెవరేస్తారోయ్ ముష్టి.

గిరి—పోష్టుజమానుగారూ! కనికరింపండి.

పో—ఛీ! ఛీ! నీముఖము చూచిన మహాపాపము పచ్చును. సీతారామ మన్మథులకు నీవుచేసిన అపకారమే యీరీతిగా నిన్ను శిక్షించినది. అనుభవించుము.

గిరి—జమానుగారూ! నిజముగా వారికి ద్రోహంచేశాను కాబట్టే అనుభవించుచుంటిని. అనుగ్రహించి ధర్మమేయ్యండి.

పో—తూత్! కుష్టువాడివి మేము ముష్టి యివ్వము. (అని పోవును.)

గిరి—హా పరమేశ్వరా (మూర్ఛిల్లును.)

(తెర వాల్చును.)

చతుర్థ రంగం.

(రామం యేకాంతంగా కూర్చోని.)

రామం—అహా!

ఉ. బాలకు డాడినట్టి ప్రతి + పల్కును శ్రద్ధగ విన్నచో యవే
శూలములొచ్చు గృచ్చుకొని + శ్రుక్కగ జేయుచు నన్ను మిక్కిలి

నూటలగ ద్రోయుచుండె కడు ♦ కూర్చిచారమహాబురాసిలో
తేలును నో మునుంగుదునో ♦ తెల్ప ససాధ్యము లయ్యె నితరెన్.

రాజ్యం—ప్రేమించి రామం! రామం!

రామం—ఎందుకు రాజ్యం.

రాజ్యం—మన్మథరావుగారు వొస్తున్నారు.

రామం—వడీ! వడీ!

మన్మథుడు—ప్రేమిస్తు నీత పతిప్రేమ రామం.

రామం—ముమ్మాటికీ నీ నీత పతిప్రేమ, నీవు సుఖణిజడవు.

మన్మథ—ఇప్పటికైనా యథార్థాన్ని తెలుసుకో గలిగావా.

రామం—యథార్థాన్ని తెలుసుకోగలిగితిని మన్మథా! త్రికరణశుద్ధి

గా నన్ను క్షమింపుము బావా! నావలన యెన్నెన్ని యగచా

ట్లకు లోనై పోతివి బావా!

ఉ. భారతజాతిఖ్యాతి నిలు ♦ పంపిసు పుట్టిన పుణ్యమూర్తివం

చారయలేకనే సభి ♦ యాగ్రహదుర్విషభూతబోధచే

జారునిగా తలంచి నను ♦ చా శ్రమింపగ జేసి యుంటినో

భూరిదయాసముద్ర దయ ♦ బూసచు నన్ క్షమించు మిప్పుడే.

మన్మథ—బావా! ఇప్పటికైనా నీత మహాపతిప్రేమని తలంచుతావా.

అట్లు తలంపకున్నచో మంగళాక్షరములతో యెంతరామా

యణమును రచించు కోని హృదయాలయములో దాచుకు

న్నానో పగలచీల్చి చూపమంటావా.

రామం—చలదు. వలదు. ఇప్పటికే పాపాన్ని మూటగట్టుకొంటిని.

ఇప్పుడు యింకా యెందుకు మూటగట్టుకోమంటావు మన్మథా.

రాజ్యం—(వోరకంట చూస్తు) (తనలో) ఓహో యేమి యీత్యాగ

ధనుని స్తిరనంశల్పం...

ఉ. రామమహాకూడ చాలదు వ + రాలగుణంబులు గల్గువీనికిన్
సోముడుకూడ తూగడు య + శోధను డీతనిముందు, వారెవా
నోముల నెన్నినోచి కనెనో + తెలుగమ్మ వచింపనసాధ్యమీతనిన్
పేముడికూడి తేలగల + పెండ్ల మికెంతటి ధన్యురాలాకో.

బాబు—(వవేసిస్తుపాట)

స్తూలదృష్టి లేకా రామా
మానీతను విడతువె శ్యామా ||నూ||
ఏమి ధర్మమిది ఏమి పుణ్యమిది భీమా
ఏలవీడితివి సీతను ధామా ||నూ||

మన్మ—(సంతోషాన్ని పట్టలేక బాబును కొగలించుకోని) బాబూ నీ డీ
పాట లెవ్వరు నేర్పారూ.

బాబు—మామామయ్యగారు నేర్పారు.

మన్మ—ఏమామయ్యా.

బాబు—మామామయ్యే.

మన్మ—మీమామయ్యగారుకూడా నామాదిరిగానే వుంటారా.

బాబు—ఏమో యెట్లాగుంటాలో నే నెట్లు చెప్పగలుగుతానూ ఆయన
గారు మమ్ము వీడిపోయి చాలా కాలమై పోయింది.

మన్మ—ఆయన పేరూ.

బాబు—మన్మధరావుగారు.

మన్మ—నీ కెవరు చెప్పారూ.

బాబు—మాఅమ్మ చెప్పింది.

రామం—మీయమ్మ పేరూ.

బాబు—మాఅమ్మ పేరుతో యేమి పసే.

రామం—చన్నెంచుగు బాధస్తావు చెప్పు తండ్రి).

రాజ్యం—పోనియ్ ఆయనకు చెప్పకపోతే చెప్పకపోయావు నాకు చెప్పవూ.

బాబు—ఐతే చెప్పుతా నీత.

రామం—(ఆదుర్దాతో) నీతే.

*మన్మ—నాసోదరి నీతే...

రామం—నేడెంత మధూదయ మోయి బాబూ యెంత మధురముగా నున్నవోయి ఆరెండక్కరాలు.

తే. మధురమునకన్న మధురాతి + మధురమాచు

యున్నవా రెండుయక్కరా + లన్న వన్న

ఎన్నిసారులు జపియింప + నన్నిసార్లు

దేవతామృతసరసిలో + తేలుచుండు.

రాజ్యం—మీనాన్న పేరూ.

బాబు—ఉక్కుగుండెకల రామం!

మన్మ—హా! యెన్నినాళ్ళకు మరల నిన్ను చూడగల్గితినోయి బుల్లిబాబూ.

రామం—హా తనయూ.

తే. వాసిగాంచిన యార్వేల + వారి నెల్ల

పావనము చేయపుట్టిన + భాన్మరుండ

వనగ చా ల్నిన్ను యిన్నినా + శృరయకుండ

నున్నదుష్టని తండ్రిని + వన్నుగనుమ.

బాబు—చాలు! చాలు! నీవా నాకు తండ్రివి. నాతండ్రిగారిది వుక్కుగుండె. పాపాణామృతం. ఆయనకళ్ళు యినపకళ్ళు. ఆయన యినపమనిషి. ఆయనలో పాపభీతి లేదు. ఆయన గారివే నీ తైతే నన్ను చూచి విచారపడగలవా. ఒకవేళ విచారపడ్డా కన్నులనీరు పెట్టవు మరినీవు కన్నీరు కాల్యలుగా కారుస్తున్నా

పుగా—కాబట్టి నీవు నాతండ్రివి కావు. నీవెవ్వరివో నాకేమి తెలుస్తుంది? నన్నుమాత్రం ముట్టుకోపోకండి. అనవసరంగా అధికంగా విూరిట్టి కూడనిమాట లన్నవ్వుడు మా మామయ్య మన్మథరావుగారే నానమక్షములో నున్నట్లయితే యీపాటికి మీబుట్టలు రామకీర్తనపాడేవే, బాలుడనై పోతిని కాబట్టి బ్రతికిపోతిరి. అదిన్నీగాక యీరాజ్యమృగారిని చూచి వోర్పు కోగలిగితిని. మీవంటివారికి తగదు. ఇటువంటివారని తెలిసికో లేక వచ్చితిని. ఇకరానూ రాకూడదూ.

(అని పారిపోవుచుండును.)

రాజ్యం—బాబూ! నే నున్నగా పోకుము. పోకుము.

మన్మథరావు! ఆగుము ఆగుము.

రామం—అలకృ మొందుకూ మనంకూడా వేగమే పోదాంపదండి.

రాజ్యం—పదండి. తలుపులకు తాళాలువేసి నేనుకూడా వస్తాను.

(తెర వ్రాలును.)

పంచమ రంగం.

నీత—

ఓపరమేశ యీశ హర + వోనిధిపావన పాపభంజనా
వోపరమాత్మ వోసుమన + వోరజతాద్రినివాన శంకరా
నీవదనంక జమ్మలను + నిత్యము గొల్పెడి బీదనీతపై
జూపవదేల నీకరుణ + సుంలేయుకూడను నాగభూషణా.

మధూకరమునకు పోయిన నామూద్దులయ్య యింకనూ రాకు
న్నాడే. ఏమి జరిగినదోకదా! నా కిం కేకీడు మూడనున్నదో

సీత—బాబూ! పితృదేవుని దూషింపవచ్చునా ప హాసావము, కాబట్టి
క్షమింపమని వేడుకొనుము.

బాబు—క్షమింపుము తండ్రీ! (అని పాదములకడ వ్రాలును) రామము
ఆనందాశ్రువుల రాల్చుచూ చంకనెత్తుకొని ముద్దుల జార
కొనుచూ)

రామం—తండ్రీ! నిజముగా నేను కఠినాత్ముడనే నోయి.

రాజ్యం—తక్కువవాడా. తండ్రీకన్నా యేడాకలు యినుమిక్కిలే
చదువుకున్నాడు.

రామం—పైగా మేనమామగణాలే మేనల్లున కబ్బినవి.

రాజ్యం—నాగుణ లెందు కబ్బుతాయీ. వంశమోవాడాలితో
కోసన్నాడు.

గిరిరావు ప్రవేశించి—ఓసీతారామమిన్మధులారా! ఈపాసాత్ముని ఈ
గిరిరావును త్రికరణశుద్ధిగా క్షమింపండి. (కాళ్ళబడును)

మిన్మ—అనుగ్రహింపజడితి లెమ్ము.

భైర...ప్రవేశించి—తల్లీ! సీతమ్మతల్లీ! నన్నుకూడా క్షమింపుతల్లీ!
నాలో నున్నరాక్షసత్వాన్ని హనుమంతుడు సంహరించి నూన
వత్సం పోసాదించాడు.

పో—(ఈశ్వరుడుగా ప్రవేశించి) భైరవా! నీవిప్పటికి శృతార్థుడవై తివి.

భైర—ఓంగ, లింగ, లింగా తరించితిని.

పో—శాస్త్రిగారూ! ఈశ్వరావతారము, హనుమావతారాదుల చూ
పించి మీకెంతయో ఆనందమును చేకూర్చినాను. గనుక పీర్ల
పండుగ గనుక మామూళ్ళు అంతా యిచ్చారు అందరితో
పాటు మీరుకూడా మీకు తోచింది తృణమో ఫణమో ఇస్తే
సంతోషించి పోతా (సంటూ వేసుకొన్న డ్రెస్సును పూడ
దీయుచుండ భైరవుడు చూచి కోపముతో)

భైర—ఓరీ చున్నా నీవటరా యింతవనీ చేసింది.

పో—ఏమిచేశాను మహావ్రభో శీర్లపండుగగనుక వేషాలు వేసు
కొచ్చాను.

భైర—ఇంకా మార్లుడుతున్నావా మాయముండాకొడకా మాయ
వేషాలేసి నన్ను మాయచేసి కొంప లార్పచూస్తావటరా
తుచ్చుడా చూడిచ్చుడు ని న్నేమి చేస్తానో!

సీత—శాస్త్రీ! ఆగ్రహింపకు...నాథా! ఈభైరవశాస్త్రీ నన్ను బలవం
తముగా చెఱవతలంచుచుండ ఈపోవ్వుజమానుగారివలన నే
సంరక్షింపబడితిని. నిజముగా ఈతని నాపాలిటకు వీరాంజనే
యునివలెనే ప్రత్యక్షపడి కాపాడినాడు కాబట్టి వీనికి మంచి
బహుమాన మివ్వవలయును.

రామం—ఘానీం! ఇదిగో వంశరూపాలకాగితం వుచ్చుకో.

సీత—సంతోషమేనా.

పో—నిండా సంతోషం.

రామం—రాజ్యం!

రాజ్యం—ఎందుకు రామం.

రామం—నమయానికి వేదోక్తంగా వివాహం చేయించడానికి భైరవ
శాస్త్రీగారుకూడా పిలవకుండానే తయారై వచ్చాడు.

రాజ్యం—ఎవరికీ.

రామం—మీయిరువురికి నమ్మతమేనా?

రాజ్యం—నమ్మతమే.

రామం—శాస్త్రీ! వివాహమంటవము సిద్ధపరిపించుము.

సీత—పెండ్లికొడుకునకూ, పెండ్లికూతునకు మంగళస్నానాలు చేయించి
వసువుసారాయణలు పెట్టమంటారా.

రామం—ఇంకా సందేహమా త్వరగా కావాలి.

బాబు—నాన్నా! నాకు కూడా పెండ్లిచెయ్యి.

రామం—బాబూ. త్వరలోనే ఆడపిల్లను కనిస్తారులే మీఅత్తా
మామయ్యలు.

మమ్మ—మీనాయన మీ యమ్మను యింత సుఖపెట్టినామకదా ఇక
నీవుకాని నాకూతురునిస్తే ఇంతకు మిఠమిక్కిలే సుఖపెడతావు.
సీత... ..రాజమ్మ పెండ్లికూతురాయెనే (అని వాడుచుండ)

తెర వాలును.

—* మంగళహారతి *—

నిత్యహారతులివే యీశా

తావకీన మృదుమంగళాంఘ్రిలకు ||ని||

భక్తతాణ ముక్తిప్రధానా గోనుము కర్పూరపు

హారతి ||ని||

సర్వం సంపూర్ణము.

అచ్చుకాబడి సిద్ధముగా నున్నవి.

శ్రీ రాయసం వెంకటరమయ్యగారిచే రచియింపబడిన

గొప్ప నాటక రాజములు

మద్రాసు ఆల్ ఇండియా సామియానమాజ పెరిశెడంటు శ్రీ బి. ఎ. నృసింహస్వామిగారిచే నామోదింపబడి సుప్రసిద్ధనాటక రచయితలగు శ్రీ కొప్పరపు సుబ్బారావుగారి యాజమాన్యమున ప్రవృద్ధమున తెనాలి శ్రీసాయిసేవామండలివారిచే ప్రదర్శింపబడిన దాదిగా నేటి వరకు అనేక పట్టణములలో శ్రీసాయిసేవామండలివారిచే పలుమార్లు ప్రదర్శింపబడుచు ప్రజల మన్ననల బొందిన సామియా బాబా నాటకము.

వెల రూ. 1-0-0

అనేక సమాజములవారిచే అనేక గ్రామములలో

ప్రదర్శింపబడుచున్న

సాంఘిక నాటకములు

నవభారత్ (తేక) మోడరన్ ఇండియా వెల 1-0-0

దేశదాసు (తేక) సుదినము వెల 1-0-0

యధార్థము (తేక) పత్రిక వ్రత వెల 1-0-0

ప్రాఫెసర్ శ్రీకోడూరుపాటివారిచే పురమునకు అనేక మార్లుగా ప్రదర్శింపబడుచున్న మిఠిమాన సాంఘిక నాటకము

సాని - సంసారి వెల 1-0-0

వలయువారు:—రౌతుచంద్రయ్య పబ్లిషర్సు, బుక్కెల్లర్సు రాజమండ్రి.

